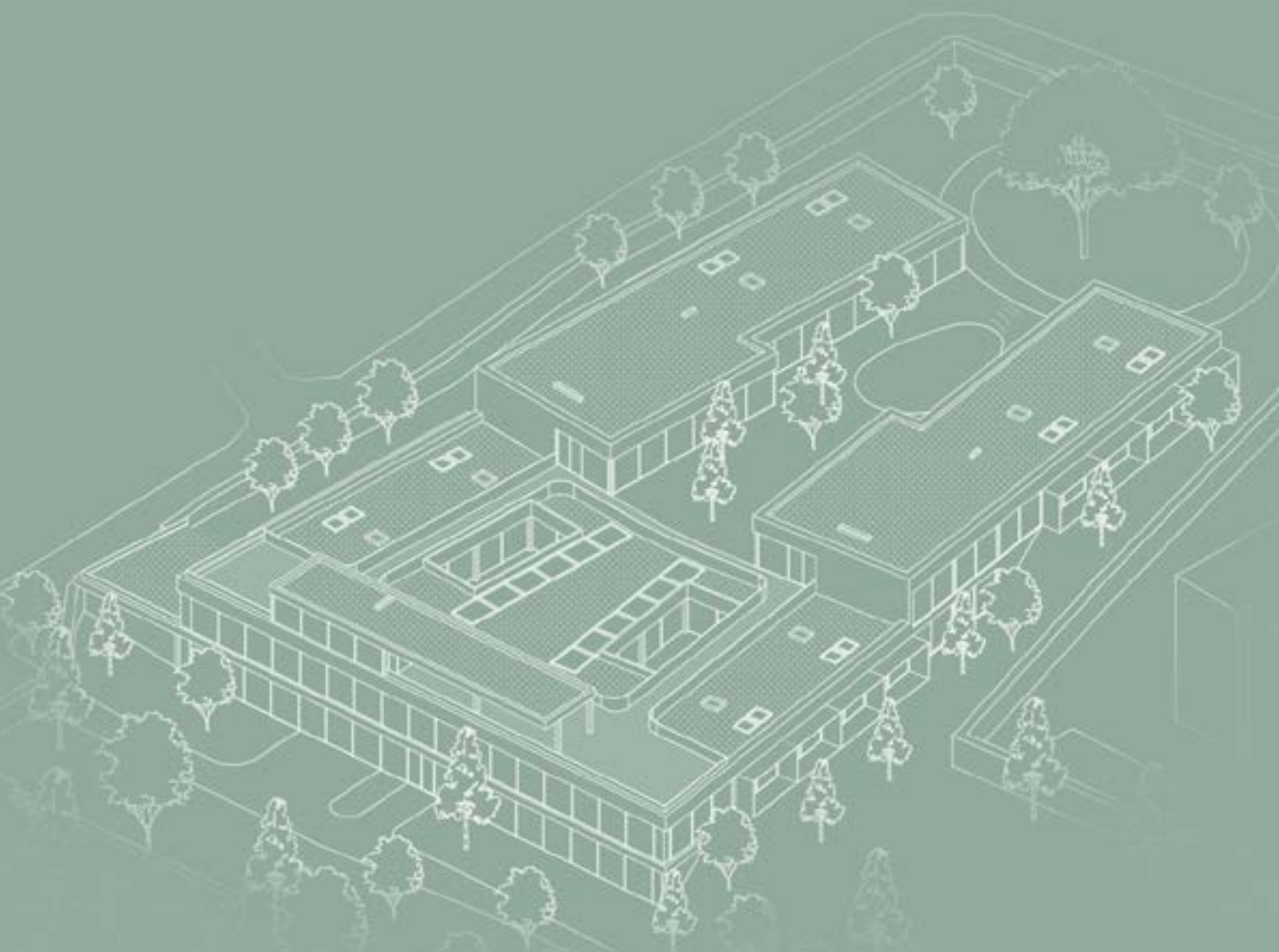

HOSPIC NA VELEHRADĚ

Ateliér Mádr

DIPLOMOVÁ PRÁCE

autor projektu:

Bc. Barbora Kovářiková

vedoucí práce:

Ing. arch. Josef Mádr

odborný asistent:

Ing. arch. Štěpán Tomš

konzultace architektonickostavební části:

Ing. Aleš Marek, Ph.D.

konzultace stavebněkonstrukční části:

doc. Dr. Ing. Martin Pospíšil, Ph.D

konzultace zdravotnické části:

Ing. Zuzana Vyoralová, Ph.D

konzultace požárněbezpečnostní části:

doc. Ing. Daniela Bošová, Ph.D.

konzultace krajinářské části:

Ing. Kateřina Gajdošová

OBSAH

11	A. úvodní část
15	B. analytická část
67	C. návrhová část
123	D. dokladová část

PŘEDMLUVA

Umírání. Téma, o kterém se mezi lidmi nahlas moc nemluví a ve společnosti je považováno za tabu. Smrt se netýká bohužel jen těch, kteří svůj život prožili a je pro ně správný čas odchodu. Nevyléčitelná nemoc může překvapit děti, lidi v produktivním věku se zdravým životním stylem, ale i starší. Kohokoliv z našeho okolí.

Každý z nás, kdyby měl před sebou posledních pár dní svého života, by si ve většině případech přál totéž - nebýt sám, být obklopen blízkými a to mnohdy i těmi, se kterými přerušil kontakt, neumírat uzavřen mezi čtyřmi stěnami v nemocničním prostředí a přesto netrpět bolestí a mít v blízkosti někoho, s kým má možnost mluvit o svých pocitech.

Proces odchodu a smrti ale nemusí být nepříjemný či traumatizující zážitek, může se z něj stát hřejivé a intenzivní prožití posledních chvil jak pro pacienty, tak pro jejich blízké, pokud to okolnosti a prostředí dovolí.

Hospic je místem, které pomáhá nevyléčitelně nemocným při jejich odchodu. Nabízí paliativní péči na úlevu od bolesti. Hlavní myšlenkou mé diplomové práce je navrhnout důstojné a klidné prostředí v harmonickém kontaktu s přírodou, které pomůže pacienty, ale i jejich nejbližší, doprovodit na cestě jejich posledních dnů života.

B.1 - paliativní a hospicové péče

Historie péče o nemocné a umírající

Lidé se o sebe starali od nepaměti. Na začátku péče odpovídala svou kvalitou dané době, zastupovali ji šamané, ranhojiči, babky kořenářky, či později mniši. Ovšem ve starověku či středověku se o organizované péči moc mluvit nedá.

Již ve středověku vznikali při kláštorech útulky pro těžce nemocné či zmrzačené.

V české historii se ve 14. století objevují osobnosti (jako je např. Eliška Přemyslovna) a církevní řády, které díky jejich touze pomoci můžeme považovat za předchůdce hospicové péče.

V polovině 19. století založila ve Francii společenství žen (převážně vdov) Jeanne Garnier, které se věnovaly péči nejen o tělo, ale i o duši nevléčitelně nemocného. Roku 1842 byl v Paříži otevřen první dům pojmenovaný hospic, jakožto místo, kam jsou přijímáni pacienti na konci života.

V roce 1878 Marie Aikenhead založila v Dublinu kongregaci Sester lásky, které se věnovaly doprovázením pacientů v posledních chvílích jejich života. Tato komunita založila po Británii několik hospiců.

V jednom z nich - konkrétně v hospici sv. Josefa v Londýně, pracovala po 2. světové válce i Cicely Saunders, zpočátku jako zdravotní sestra a po dostudování jako lékařka. Ta je považována za zakladatelku moderního hospicového hnutí a za uznávanou kapacitu v oblasti paliativní medicíny, umírání a lékařské etiky. Cicely výrazně ovlivnil Carl Rogers, americký psycholog, která se zabýval psychickou stránkou, komunikací a potřebou naslouchat pacientovi.

V roce 1967 založila Cicely společně s ostatními hospic sv. Kryštofa, který jako první je zaměřen na péči o bolest fyzickou a duševní a zajišťoval podporu multidisciplinárním týmem. Díky tomuto velkému kroku můžeme o tomto roku mluvit jako o roku, kdy vznikla paliativní péče tak, jak ji známe dnes.

Hospicové hnutí se rozvíjelo v několika formách - lůžkové hospice a domácí hospicová péče (mobilní hospice). Ty se rozvíjeli především v USA, kde je tento typ častější.

V roce 1975 založil doktor Balfour Mount v nemocnici v Montrealu první oddělení paliativní péče. Koncept paliativní péče vychází ze zásad hospicového hnutí.

V Čechách se rozvoj paliativní medicíny začal vyvíjet až od období 90. let minulého století. Díky rozpadu režimu a se dostala lékařům možnost vycestovat na stáže i do zahraničí, díky čemuž se mohla česká medicína rozvíjet ve více oborech a směrech. Na základě tohoto se paliativní medicína začala rozšiřovat i u nás. V naší republice se rozvoje paliativní péče ujala MUDr. Marie Svatošová, díky níž a dalším nadšencům vznikl první hospic u nás - hospic sv. Anežky.

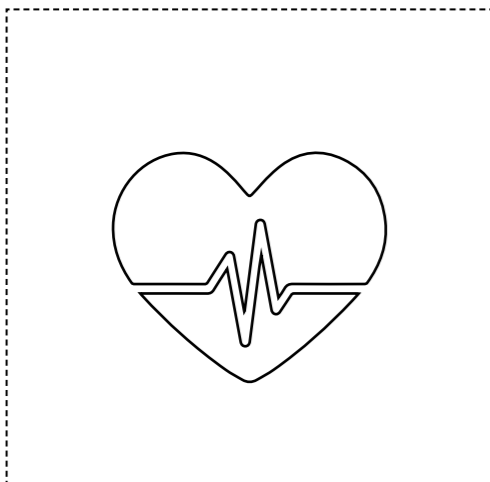

Cicely Saunders u svých pacientů v hospici sv. Kryštofa [online]. Copyright © St Christopher. Dostupné z: <https://www.stchristophers.org.uk/cicely-saunders-society/>

babička Františka, 2016
vlastní fotoarchiv

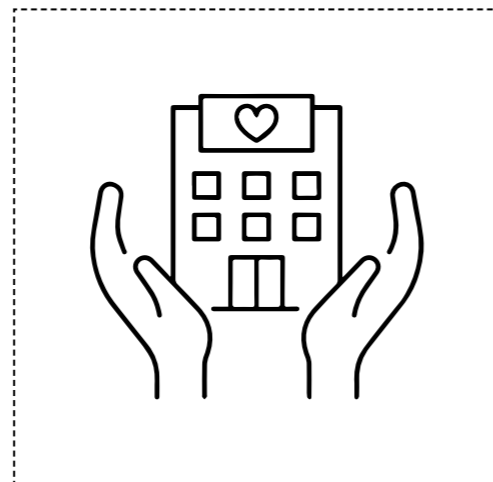
Vysvětlení pojmů

PALIATIVNÍ PÉČE

Je to medicínský obor, který se zaměřuje na poskytování aktivní komplexní péče orientovanou na kvalitu života. Je poskytována pacientovi, který trpí nevléčitelnou chorobou v pokročilém nebo terminálním stadiu a není již šanci na její zlepšení.

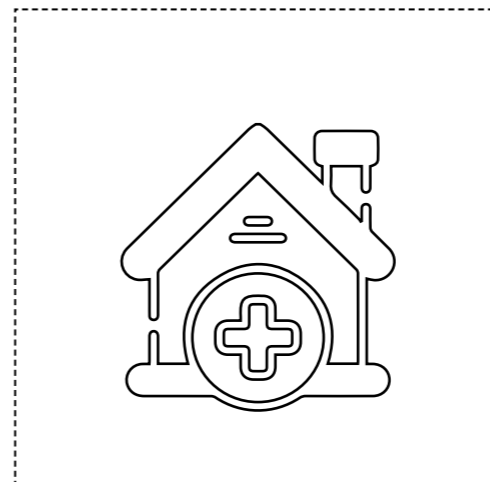
Paliativní péče je komplexní péče, která se nezaměřuje jen na tišení bolesti a zmírnění příznaků, ale také je orientována na psychologické, sociální a spirituální potřeby. Důležitými aspekty je zachování důstojnosti pacienta, respektování jeho přání k závěru života a poskytnutí podpory nejen jemu, ale i jeho blízkým. Paliativní péče začíná v momentě diagnózy a končí podporou rodiny během zármutku.

HOSPICOVÁ PALIATIVNÍ PÉČE

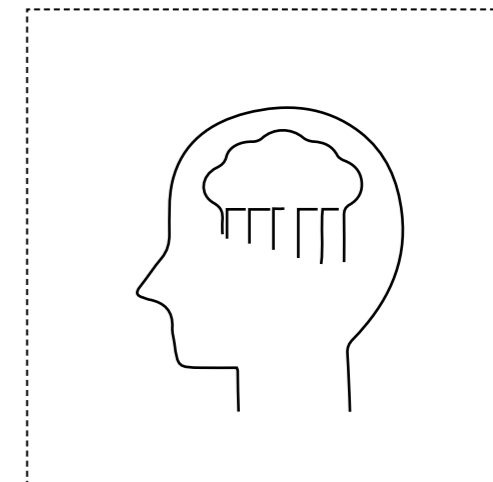
Jedná se o specializovanou paliativní péči. Je to péče poskytovaná nemocným, kteří trpí pokročilým nevléčitelným onemocněním působícím mu tělesné a psychické obtíže a léčba směřující k vyléčení nemoci byla ukončena. U takových pacientů je předpokládána prognóza délky života na základě rozumného lékařského posouzení kratší než šest měsíců.

Současné výzkumy dokazují, že čím dříve je paliativní péče zahrnuta do celkové péče pacienta s těžkým onemocněním, tím to mlže pro pacienta a jeho blízké lepší. Paliativní péče nemá za cíl léčit, ale tišit bolest, zachovávat důstojnost pacienta a mírnit jeho duševní a tělesné utrpení. Důsledkem včasného zapojení paliativní péče často je, že pacient žije spokojeněji, klidněji a déle a toto vědomí je zajisté příjemnější pro jeho blízké.

HOSPIC

Slovo hospic má svůj původ v latině - hospitium, neboli hostinec, útulek. V latině je jeho význam blízký ke slovům příbuzným pohostinství a přátelské přijetí, jako třeba hospitál, hospitalizovat nebo dokonce hotel.

TERMINÁLNÍ STÁDIUM NEMOCI

Je to období nemoci, kdy specifická léčba přestala být účinná, nevede již k prodloužení života a naopak může vést k zhoršení stavu pacienta a kvality jeho života. Péče o pacienta v takové fázi zajišťuje léčba symptomatická, musí tišit bolest a fyzické a psychické obtíže.

Principy paliativní péče

- neusiluje o urychlování ani o oddalování smrti
- poskytuje úlevu od bolesti a dalších symptomů
- podporuje život a klade hlavní důraz na kvalitu života
- chrání důstojnost nevléčitelně nemocných
- vychází výhradně z přání a potřeb pacientů a jejich nejbližších a respektuje jejich hodnotové priority
- podporuje pacienta a jeho blízké, aby maximálně využili jejich společný čas a využili vlastní kapacity při zvládnání nemoci a závěru života
- umírání a smrt chápe jako přirozenou součást lidského života
- vychází z toho, že každý člověk svou závěrečnou část života se všemi aspekty (fyzickými, psychickými, sociálními a duchovními) prožívá individuálně
- nabízí všestrannou podporu příbuzným a přátelům umírajících a pomáhá jim ve zvládnání jejich zármutku a období truchlení i po smrti blízkého člověka

Cílová skupina hospicové paliativní péče

pacient

blízké osoby

pozůstalí

Multidisciplinární paliativní tým

PALIATIVNÍ LÉKAŘ

má na starost příjem pacienta do péče, nastavuje léčbu dle vyhodnocených příznaků a mění ji v závislosti na vývoji nemoci

PALIATIVNÍ SESTRA

zajišťuje vykonávání péče dle předpisů lékaře, je v intenzivním kontaktu s pacientem i s jeho blízkými, zjišťuje aktuální zdravotní a psychický stav pacienta i jeho blízkých

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

pomáhá pacientovi a jeho blízkým s praktickými náležitostmi, zajišťování příspěvku na péči, uzavíráním smluv, dohledává a oslovuje blízké, na které pacient ztratil kontakt, a pod.

PSYCHOLOG

je zde pro nemocného a jeho blízké, nabízí možnost mluvit o náročné životní situaci, pomoc s vyrovnáním se s úzkostí, či nabízí prostor pro urovnání problematických situací nebo vztahů

DUCHOVNÍ

pomáhá na přání pacienta či jeho rodiny v hledání naděje a víry

Nevléčitelné nemoci

Do hospicové paliativní péče jsou přijímáni veškerí pacienti, kteří péči potřebují. Mezi nejčastější nevléčitelné onemocnění patří:

- nádorové onemocnění
- roztroušená skleróza, Parkinsonova nemoc, demence, ALS
- pacienti se selháváním životních funkcí
- konečná stádia chronických orgánových onemocnění
- AIDS, aj.

Kde lze paliativní péči poskytovat?

NEMOCNIČNÍ PALIATIVNÍ PÉČE

V nemocničním prostředí se s paliativní péčí setkat ve formě paliativních týmů, kterých působí už více než 40 v nemocnicích po ČR. Stoupající počet paliativních týmů v nemocnicích s sebou přináší také významné zlepšení péče o těžce nemocné. Druhou možností jsou lůžková oddělení paliativní péče, která zatím v České republice nejsou běžná jako součást služeb nemocnic.

MOBILNÍ HOSPIC A DOMÁCÍ PÉČE

Mobilní hospic je určen pro ty, kteří by chtěli strávit své poslední dny v domácím prostředí se svými nejbližšími, kteří mohou a chtějí o ně dennodenně pečovat doma. Je složen z multidisciplinárního týmu odborníků specializovaných na paliativní péči, kteří chodí za pacientem a jeho rodinou. Tým je dostupný 24 hodin denně po celý týden. Mimo zaškolení blízkých v potřebné péči a ošetřování nemocného zajišťuje zapůjčení zdravotních a kompenzačních pomůcek.

LŮŽKOVÝ HOSPIC

Lůžkový hospic je dům, který má podobu lůžkového zařízení poskytující paliativní péči pacientům a jeho blízkým. Jedná se o nestátní zdravotnicko-sociální zařízení. Od ostatních zdravotnických zařízení se liší hlavně domácí atmosférou se soukromím pacientů, možnosti návštěv v jakoukoliv dobu a možnosti pobytu blízkých přímo u pacienta. Zaměstnanci hospice se snaží vyhovět individuálním potřebám a přáním každého nemocného a podporují je v tom, aby mohli zůstat se svými nejbližšími až do konce života.

Je určen pro pacienty, kteří nechtějí nebo nemohou strávit své poslední dny v domácím prostředí, např. z důvodu špatných bezbariérových podmínek jejich domova, či nedostupnosti mobilního hospice a jeho nabízené dojíždkové vzdálenosti. Je využíván také pacienty, kteří nemají blízké, v jejichž silách je starání se o těžce nemocného, či naopak se o něj s pomocí mobilního hospice starají, ale již cítí potřebu ulevit sobě a strávit poslední dny v klidu, bez starostí a s pomocí personálu hospice.

Hospice nabízí pomoc pozůstalým v překonávání jejich zármutku, ať už v podobě docházení či setkávání i po odchodu jejich nejbližšího.

DENNÍ HOSPICOVÝ STACIONÁŘ

Pacient formou denních návštěv pomáhá řešit své zdravotní problémy a zbytek času strávit v jejich domácím prostředí.

Předpokládaný stavební program

pokoje s hygienickým zázemím
společné pobytové prostory
hygienické zázemí
kaple
rozlučková místnost

sesterna
úložna léčiv
denní místnost sester
šatny

úklid
šatny
sklady zdravotních pomůcek
sklad čistého a špinavého prádla
prádelna
chladicí box
/místnost pro nebožtíka
odpady

lékařská kancelář
poradenství
jídelna pro zaměstnance
/seminární místnost
kanceláře vedení, sestry
účetní
prádelna
přípravna jídla

Hospicový pokoj a jeho vybavení

- polohovací zdravotnické lůžko
- signalizační zařízení a světelný zdroj nad lůžkem
- komunikační zařízení se sesternou
- lůžko pro návštěvu
- hygienické zázemí s toaletou, sprchou a umyvadlem
- případné další rehabilitační pomůcky

Co se týče vybavení hospicového pokoje, hlavní myšlenka hospice je, aby si pokoj pacient co nejvíce přiblížil svým představám. V hospicových pokojích se nachází pouze základní vybavení jako je nábytek - skříň, stůl, židle a předpokládá se, že pacient si s sebou přiveze osobní věci aj. Vše je řešeno bezbariérově.

Jaké obavy má umírající?

nesnesitelné bolesti

strach z osamění

přítěž v rodině

reakce příbuzných

neschopnost se o sebe postarat

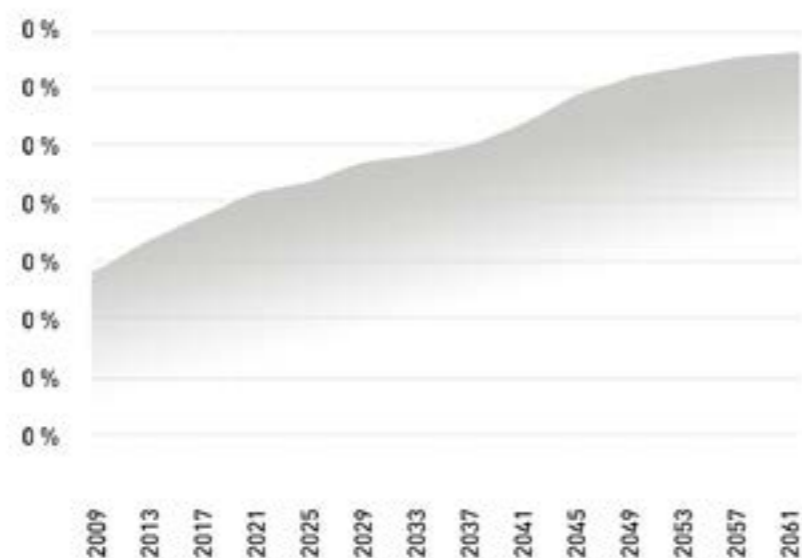
smrt udušením

křivdy z minulosti

otázky, co je po smrti

příbuzní nechtějí slyšet jeho obavy a tak je nemá komu říct

Umírání, smrt a vnímání

Podíl lidí starších 65 let v ČR v závislosti na čase

Doba se mění a tak je tomu i ve vnímání smrti skrze společnost. V současnosti je téma smrti poněkud tabuizované, ovšem ne vždy tomu tak bylo. Vzpomínám si, že jako malá holka jsem byla překvapená, když jsem si prohlížela staré rodinné fotky, mezi nimiž byl na snímku můj šestiletý tatka s širokou rodinou obklopující rakev s nebožtíkem. Určitě mnoho z nás by ve starých rodinných fotografiích našlo nebožtíka obklopeného jeho rodinou. Dříve odcházení blízkého bylo bráno jako součást života. Jakmile vycítil umírající, že se už blíží jeho čas, nechal přivolat širokou rodinu, vyslovil poslední přání a kněz mu a jeho příbuzným vyslovil útěchu. Pokud tedy lidé umírali v domácím prostředí, nebyli opuštěni a pozůstalí se setkali s umírajícím a následně s mrtvým tělem.

S pokročující medicínou ve snaze zlepšit podmínky umírajících i ostatních se tady tento moment přesunul v mnoha případech do nemocničního prostředí ve víře, že umírajícím je v náručí profesionálů lépe. Ovšem realita je taková, že dost často člověk umírá v pocitu osamění, obklopen bílou plentou a ještě k tomu v prostředí, které mu je cizí..

V minulosti epidemie vzali mnoho lidských životů, snad ani jedna rodina nezůstala ušetřena, ať už se jednalo o dospělé, děti či kojence. S postupem času dělala medicína větší a větší pokroky, díky očkováním a lékům se mnoho nemocí potlačilo, či ty, které byly tehdy hrozbou, jsou již vyléčitelné.

V současnosti například umírá podstatně méně dětí. Počet starých lidí stoupá, na druhou stranu se bohužel objevuje více lidí s chronickými problémy. Onkologická a chronická onemocnění představují nejvýznamnější hrozbu ve zdravotnictví. Paliativní péče je z hlediska rostoucího počtu lidí starších 65 let v ČR vhodným nástrojem pro zajištění dostupné péče a snížení nákladů na zdravotní péči.

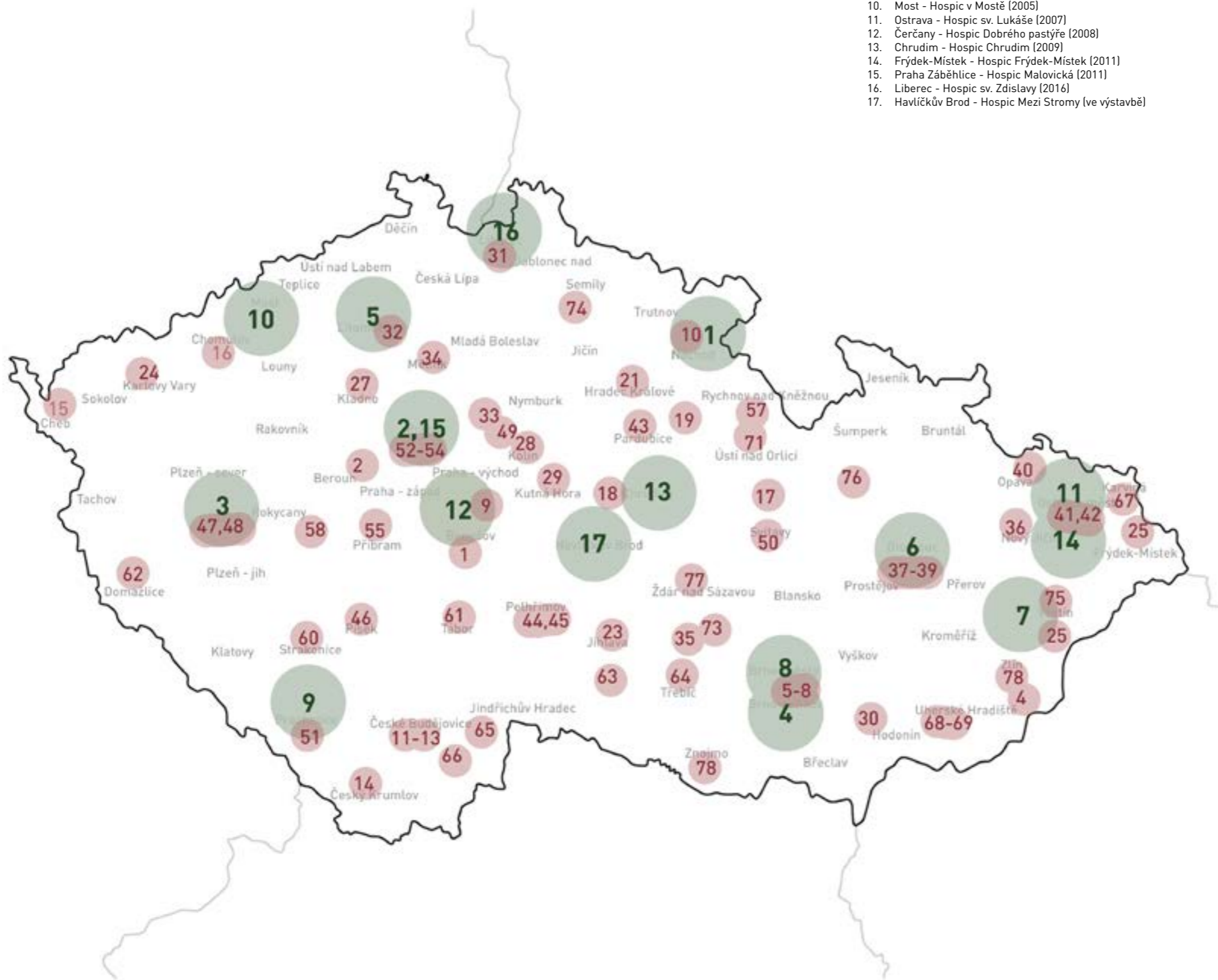
Mapa hospiců v ČR

SEZNAM LŮŽKOVÝCH HOSPICŮ

1. Červený Kostelec - Hospic Anežky České (1995)
2. Praha Bohnice - Hospic Štrasburk (1998)
3. Plzeň - Hospic sv. Lazara (1998)
4. Rajhrad - Dům léčby bolesti s hospicem sv. Josefa (1999)
5. Litoměřice - Hospic sv. Štěpána (2001)
6. Olomouc - Hospic na Svatém Kopečku sv. Lucie (2002)
7. Valašské Meziříčí - Hospic Citadela (2003)
8. Brno - Hospic sv. Alžběty (2004)
9. Prachatice - Hospic sv. Jana Nepomuka Neumanna (2005)
10. Most - Hospic v Mostě (2005)
11. Ostrava - Hospic sv. Lukáše (2007)
12. Čerčany - Hospic Dobrého pastýře (2008)
13. Chrudim - Hospic Chrudim (2009)
14. Frýdek-Místek - Hospic Frýdek-Místek (2011)
15. Praha Záběhlice - Hospic Malovická (2011)
16. Liberec - Hospic sv. Zdislavy (2016)
17. Havlíčkův Brod - Hospic Mezi Stromy (ve výstavbě)

SEZNAM MOBILNÍCH HOSPICŮ

1. Benešov - RUAH, o.p.s.
2. Beroun - Centrum domácí péče
3. Blansko - Mobilní hospic sv. Martina
4. Březová - Domácí hospic Motýl
5. Brno - Domácí hospic sv. Alžběty
6. Brno - Domácí hospic sv. Lucie
7. Brno - Městský domácí hospic
8. Brno - NFD0 Krtek - Dětský domácí hospic pro pacienty z onkologie
9. Čerčany - Domácí hospic Dobrého pastýře
10. Červený Kostelec - Mobilní hospic Anežky České
11. Česká Kamenice - Domácí hospicová péče Oblastní charita
12. České Budějovice - Domácí hospic sv. Veroniky
13. České Budějovice - Domácí hospicová péče Ledax
14. Český Krumlov - Domácí hospic sv. Víta
15. Cheb - Hospic sv. Jiří, o.p.s.
16. Chomutov - Domácí hospic Sv. Terezie
17. Dotní Újezd u Litomyšle - Bílá holubice - mobilní hospicová péče, z.s.
18. Heřmanův Městec - Domácí dětská paliativní péče ENERGIEIA
19. Holice - Domácí hospicová péče - Oblastní charita Pardubice
20. Hořice - Domácí hospic Duha, o.p.s.
21. Hradec Králové - Domácí hospicová péče, Oblastní charita
22. Hustopeče - Domácí hospic Girasole
23. Jihlava - Bárka - charitní domácí hospicová péče
24. Karlovy Vary - Agentura paliativní péče Ladara, s.r.o.
25. Karolinka - DOMA - domácí hospicová péče, Charita Nový Hrozenkov
26. Karviná - Domácí hospic Slezská humanita
27. Kladno - Hospic svaté Hedviky, o.p.s.
28. Kolín - Domácí hospic Srdcem, z.ú.
29. Kutná Hora - SC domácí péče, o.p.s.
30. Kyjov - Domácí hospic David, Charita
31. Liberec - Hospic sv. Zdislavy, o.p.s.
32. Litoměřice - Hospic sv. Štěpána, domácí hospicová péče
33. Lysá nad Labem - Domácí hospic Nabílžku, z.ú.
34. Mělník - Hospic Tempus, z.s.
35. Nové Město na Moravě - Domácí hospic Vysočina, o.p.s.
36. Nový Jičín - Domácí hospic Strom života
37. Olomouc - Agentura Pomadol, s.r.o.
38. Olomouc - Domácí hospicová péče Charity Olomouc
39. Olomouc - Nejste sami - mobilní hospic, z.ú.
40. Opava - Charitní hospicová péče Pokojný přístav
41. Ostrava - Charitní středisko sv. Kryštofa
42. Ostrava - Mobilní hospic Ondrášek, o.p.s.
43. Pardubice - Domácí hospicová péče - Oblastní charita Pardubice
44. Pelhřimov - Domácí hospicová péče Iris
45. Pelhřimov - Domácí paliativní péče Pelhřimov
46. Písek - Domácí hospic Athelas
47. Plzeň - Domácí hospicová péče, Hospic sv. Lazara
48. Plzeň - Domov - plzeňská hospicová péče, z.ú.
49. Poděbrady - Centrum sociálních a zdravotních služeb Poděbrady, o.p.s.
50. Polička - Domácí hospic sv. Michaela Polička
51. Prachatice - Domácí hospic sv. Jakuba
52. Praha - Zbraslav - Mobilní hospic Most k domovu
53. Praha 4 - Domácí hospic Cesta domů
54. Praha 5 - Péče doma - mobilní hospic, z.ú.
55. Příbram I - Paliativní tým oblastní nemocnice Příbram
56. Rajhrad - Mobilní hospic sv. Jana
57. Rychnov nad Kněžnou - Domácí hospic Setkání, o.p.s.
58. Sedlčany - Domácí hospic Křídla
59. Semily - Domácí hospic 14 pomocníků, z.ú.
60. Strakonice - Domácí hospic sv. Markéty
61. Tábor - Domácí hospic Jordán
62. Tachov - Mobilní hospic sv. Jiří Tachov
63. Telč - Sdílení o.p.s.
64. Třebíč - Domácí hospic sv. Zdislavy Třebíč
65. Třeboň - Hospicová péče sv. Kleofáše, o.p.s.
66. Trhové Sviny - Domácí hospicová péče Ledax
67. Třinec - Mobilní hospic při MEDICA zdravotní péče
68. Uherské Hradiště - Domácí hospic Antoníněk
69. Uherské Hradiště - PAHOP, Zdravotní ústav paliativní a hospicové péče, z.ú.
70. Ústí nad Labem - Mobilní hospic Masarykovy nemocnice
71. Ústí nad Orlicí - Domácí hospic Alfa - Omega
72. Valašské Meziříčí - Domácí hospic Společnou cestou
73. Velké Meziříčí - Středisko hospicové péče
74. Vrchlabí - Domácí hospic Duha, o.p.s. - pobočka Vrchlabí
75. Vsetín - Domácí hospic Devětsil
76. Zábřeh - Domácí hospicová péče Charity Zábřeh
77. Žďár nad Sázavou - Domácí hospicová péče oblastní Charity
78. Zlín - Domácí hospic Most k domovu Zlín
79. Znojmo - Domácí hospic Znojmo

Situace ve Zlínském kraji

Ve Zlínském kraji se nachází pouze jeden lůžkový hospic - hospic Citadela ve Valašském Meziříčí. Jedná se o nestátní sociálně zdravotnické zařízení, které poskytuje specializovanou paliativní hospicovou péči nemocným a umírajícím, u nichž není již možná léčba vedoucí k uzdravení, v podobě komplexní a ošetrovatelské péči, včetně ambulance paliativní medicíny.

Nejvíce pacientů tvoří převážně lidé ze Vsetínska, případně Zlínska nebo blízkého Moravskoslezského kraje. Hospic není neřešen spádově, je otevřen komukoliv.

V hospici pečovali o 292 pacientů.

210 pacientů v hospici zemřelo.

Průměrná délka hospitalizace byla 20,5 dne.

S nárůstem počtu starých lidí s chronickými nemocemi lze bohužel předpokládat, že hospicová péče bude více vyhledávána. V současné době se zvažuje zřízení hospice na Uherskohradištsku. Přeci jen dojížděková vzdálenost 55 km vzdušnou čarou do Valašského Meziříčí není vyhovující a do budoucna bude hospic více než potřebný.

Na Uherskohradištsku působí dva mobilní hospice - Domácí hospic Antonínek a zdravotní ústav PAHOP. Právě PAHOP zvažuje zbudování lůžkového hospice v našem regionu.

B.2 - Velehrad

Obec Velehrad

letecká fotografie Velehradu, 2015
vlastní fotoarchiv

Obec Velehrad se nachází v okrese Uherské Hradiště ve Zlínském kraji, 6 km severozápadně od Uherského Hradiště.

Počet obyvatel k 31. 12. 2020: 1 153

Muži (do 15 let): 87

Muži (15 - 64 let): 349

Muži (nad 65 let): 117

Ženy (do 15 let): 83

Ženy (15 - 64 let): 364

Ženy (nad 65 let): 153

nadmořská výška: 219 m. n. m.

katastrální výměra: 2 225 ha

katastrální území: Velehrad

počet katastrálních území: 1

počet částí obce: 1

Průměrný věk: 45,5 let

Průměrný věk žen: 47,1

Průměrný věk mužů: 43,8

Historie Velehradu

Území dnešního Velehradu je opředeno dávnou historií a proběhlo zde několik archeologických výzkumů. Nejstarší předměty nalezené na Velehradě pochází z doby kamenné. Díky výzkumům víme, že na území Velehradu a okolních obcí byli natrvalo usazeni Slované. Také dlouho kladená otázka, zda Velehrad lze ztotožnit se sídlem Veligrad tehdejšího velkomoravského knížete a působištěm Cyrila a Metoděje, byla díky archeologům zodpovězena - původní Veligrad se nacházel spíše mezi Starým Městem a Uherským Hradištěm a osady na území Velehradu a okolních obcí byly součástí této velké aglomerace.

Nejstarší zmínka o Velehradu v pramenech je doklad v listině olomouckého biskupa Jindřicha Zídka z roku 1131. V listině je Velehrad popisován jako osada Veligrad. V listině výčtu statků velehradského kláštera za Přemysla Otakara I. z roku se uvádí Weligrad - dříve město nebo též tzv. trhov. obec.

Velehradský klášter byl založen roku 1205 moravským markrabětem Vladislavem Jindřichem a je považován za nejstarší cisterciácký klášter na Moravě. Cisterciáckí mniši vybudovali v údolí říčky Salašky kamenný klášter v románském slohu s vlivem gotiky.

Majetek kláštera se postupně v 13. a 14. století rozrůstal, a tak vlastnili několik statků nejen v okolí Velehradu, ale i vesnice na Opavsku či jižní Moravě. Smutný osud potkal klášter během husitských válek. V lednu roku 1421 Husité klášter přepadli a areál zapálili. Část mnichů stihla utéct do Uherského Hradiště, ovšem několik z nich včetně opata přišli o život. Obnova byla zdlouhavá a obtížná, klášter během válek ztratil i většinu pozemkového majetku.

Další válečné nepohody nebyl Velehrad ušetřen při válce mezi Jiřím z Poděbrad a uherským králem Matyášem Korvínem, kvůli jeho blízké poloze k uherským hranicím. Velehrad při ní finančně prudce klesl.

Během 16. století ubylo část mnichů a zhoršila se i morálka z důsledku nerovnosti finančních nároků panovníka.

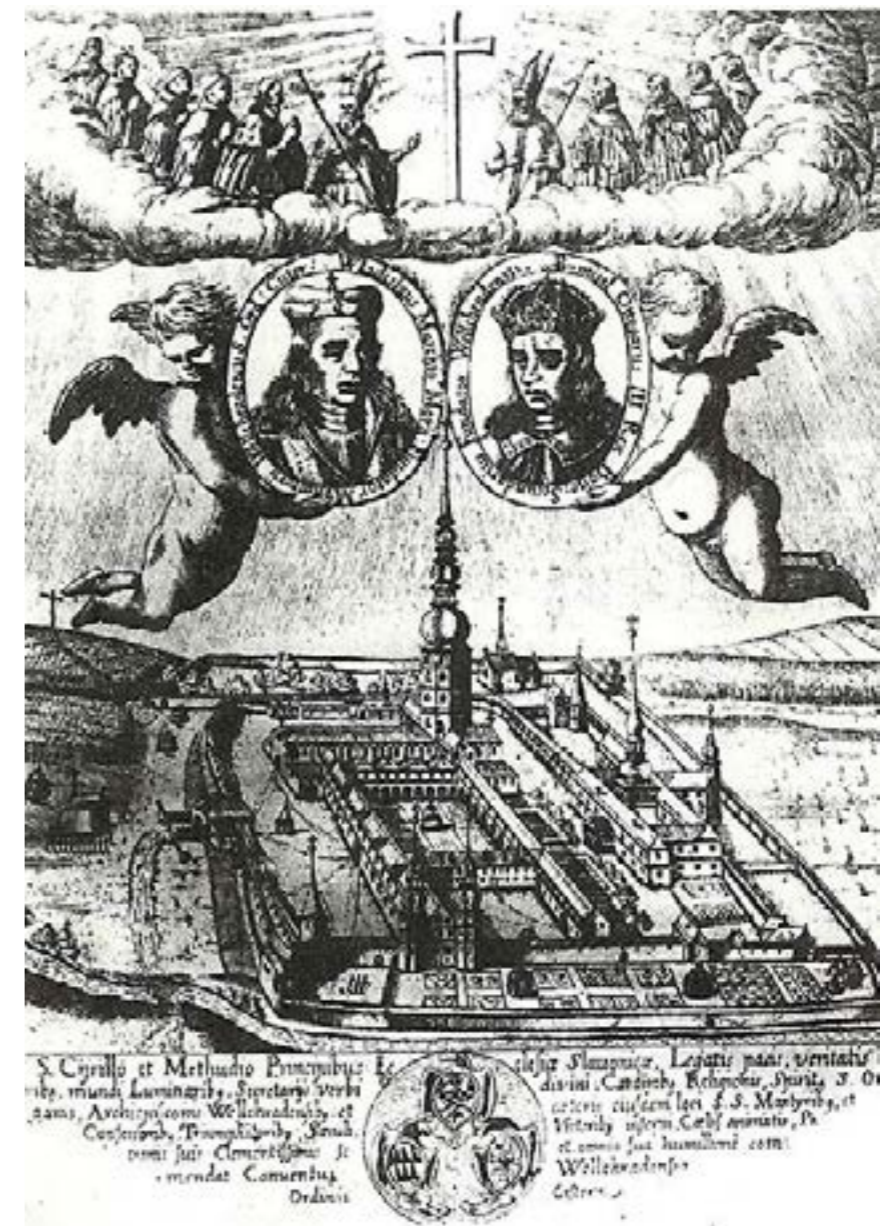
Majetek kláštera koncem 17. století začali jeho představení prodávat, a tak bylo umožněno koupení domků či pozemků poddanými kláštera - většinou řemeslníkům a tak vznikali usedlosti v okolí kláštera.

Velehrad, jakožto samostatná obec, začíná vystupovat až po zrušení kláštera, tedy 27. 9. 1784. Zpočátku měla obec okolo 300 obyvatel a poměrně rychle se začala rozrůstat. V polovině 19. století se zde nacházelo 47 domků se 417 obyvateli. Typický domek byl staven z kotovic (ručně vyráběných nepálených cihel ze suché hlíny), jako střešní krytina byly použity slámové došky. Z počátku se obec rozrůstala od kláštera směrem k západu, tedy výstavbou domků v ulicích Na Hrádku a Buchlovská. Rychtáře v čele obce vystřídal obecní výbor (společný pro Velehrad a Modrou). Rozvoj obce a především hospodářství přerušila I. světová válka. Ta zasáhla i osudy některých velehradských rodin. 12 občanů zemřelo ve frontách a další se stali součástí prvního československého vojska.

Na II. světovou válku se Velehradané aktivně připravovali. Po příchodu Němců byla zastavena činnost většiny spolků, dvojjazyčné úřadování a byly rozpuštěny stávající politické strany. Část občanů Velehradu se připojilo k ilegálně vzniklé odbojové organizaci Obrana Národa a řada z nich byla zatčena a vězněna. Také zasáhli do druhé fáze protifašistického odboje. Od roku 1944 působil v nedaleké obci Salaš partyzánský oddíl Olga, součástí kterého byli i tři Velehradané a několik dalších s nimi aktivně spolupracovalo. Velehrad byl 1. května 1945 osvobozen rumunskými vojáky.

Krátký čas svobody vystřídal únorový převrat, kdy se obecní úřad přejmenoval na místní národní výbor a zanikla spousta tradičních soukromých podniků kvůli zrodu jednotného zemědělského družstva, které sídlilo v centru obce, kde je současně multifunkční dům sv. Cyrila a Metoděje a areál ZŠ Velehrad. V 80. letech minulého století vznikla nová budova dnešního obecního úřadu a nákupní středisko na náměstí.

Po revoluci bylo zvoleno nové zastupitelstvo v čele se starostou, okolní obce Modrá a Salaš se osamostatnily. Zastupitelstvo se snažilo opravit centrum obce a rozšířit služby občanům, postupně došlo k plynofikaci obce, výstavbě čističky, výměně osvětlení, opravě a výstavě cest a chodníků, výstavě nové budovy školy.

Pohled na klášter od jihu s medailony zakladatelů markraběte Vladislava Jindřicha a českého krále Přemysla Otakara I. Z publikace K. Hirschmentzla, Vita SS. Cyrilli et Methuderi et vetus Velehrad, Praha 1667 (reprodukce, archiv RKF Velehrad).

První vojenské mapování („josefské“, 1764 – 1783)

Třetí vojenské mapování („Františko-Josefské“, 1876 – 1880)

Sociální služby na Velehradě a příběh Stojanova

Velehrad se díky své historii a spojení se svatými Cyrilem a Metodějem stal vyhledávaným poutním místem. Poutníci si střechu nad hlavou hledali v klášteře, či po domech na Velehradě i Modré. Nárůst poutníků a návštěvníků Velehradu počátkem 20. století dal impuls k tomu, aby se radikálněji vyřešily ubytovací kapacity.

A tak olomoucký arcibiskup Antonín Cyril Stojan dal Družstvu Velehrad za úkol postavit velký poutní a exerciční dům. Po první světové válce bylo do majetku Družstva převedeno vlastnictví starého pivovaru, který byl postaven cisterciáky v roce 1733 jako soubor budov se zahradami, pastvinami a sklepy. Plán na přebudování pivovaru byl zadán firmě Bohumil Vodička a Josef Juránek z Olomouce. Jeho provoz započal červencem roku 1924, kdy se zde konal unionistický kongres a poté další a další setkání. Velký zájem o návštěvu Velehradu si poté vyžádal další dobudování tohoto komplexu. Vedle ubytovny se nacházelo restaurační zařízení, velehradské muzeum a soukromé byty.

Výstavba Stojanova přispěla velehradským občanům novými pracovními příležitostmi a řešila mnohé problémy se zvládnutím velkého počtu poutníků. Správu Stojanova převzala pak roku 1925 nově se tvořící Kongregace sester Cyrilo-Methodějských.

Po I. světové válce počet fyzicky či duševně postižených dětí narůstal a neexistoval pro ně dostatek vhodných zařízení s odborným personálem. Marie Růžena Nesvadbová, zakladatelka kongregace, se rozhodla založit kongregaci, která by se cíleně zaměřila na výchovu mentálně postižených dětí.

Téhož roku na Velehradě započali budovat na pozemku nad kaplí Cyrilkou vlastní dům cyrilometodějské kongregace. Zde byl mimo to umístěn i ústav pro děti po spavé chřipce (encefalitiky). Útrapy II. světové války však neminuly ani Velehrad. Sestry s dětmi se musely vystěhovat do v té době neobydleného traktu jezuitského klášteřa, jelikož ústav byl od srpna 1942 učen okupační správou jako ubytovna německých dětí. Téhož roku musel být Němcům předán i Stojanov.

Od konce roku docházely velehradské sestry i do domácností po Velehradě a Modré a staraly se o nemocné.

Po skončení II. světové války a vystěhování Němců se v budově Stojanova usadili rumunští a sovětsí vojáci a nacházel se zde i lazaret pro zraněné vojáky.

Jelikož politická situace zakázala konání duchovních cvičení na Velehradě, Stojanov byl po roce 1948 změněn na ústav péče pro mládež a byly sem přesunuty děti z Brna. Naopak děti z ústavu pro encefalitiky byly převezeny z Velehradu pryč a z domu se stala základní škola.

Nástup komunistické moci byl pro zdravotně postižené krušný i v Praze. Praha, jakožto hlavní město, chtěla tyto lidi „odklidit“. A tak se stalo útočištěm pro dospělé chovance a zdravotní sestry z břevnovského Vincentina východní křídlo bývalého velehradského klášteřa. Postupem času vzrostl počet chovanců téměř ke 400.

Od roku 1962 byla na Velehradě za celý uherskohradištský okres zřízena Okresní správa ústavů sociální péče.

Na Stojanově mezitím přibudovaly v roce 1985 ve dvorním traktu nové pavilony pro děti a mládež a rozšířily tak kapacitu na 240 lůžek.

Po roce 1989 v rámci restituce majetku se začalo s postupným uvolněním budovy Stojanova a část prostorů klášteřa a předáváním majetku zpět církvi. Velká část klientů se musela přestěhovat a do historické budovy se vrátil zpět jeho původní záměr a slouží nejen jako poutní a exerciční dům, ale také jako prostor na setkávání. Také sestry se mohly vrátit zpět do hlavního domu kongregace, které v současné době slouží pro sestry v důchodovém věku.

V roce 2000 se část svěřenců z Vincentina přestěhovala do nově vybudovaného Ústavu sociální péče pro dospělé v Buchlovské ulici a další část do ostatních ústavů po okrese. Vincentinum pro zhruba 50 klientů zůstává nadále domovem a jeho provoz funguje nepřetržitě dodnes.

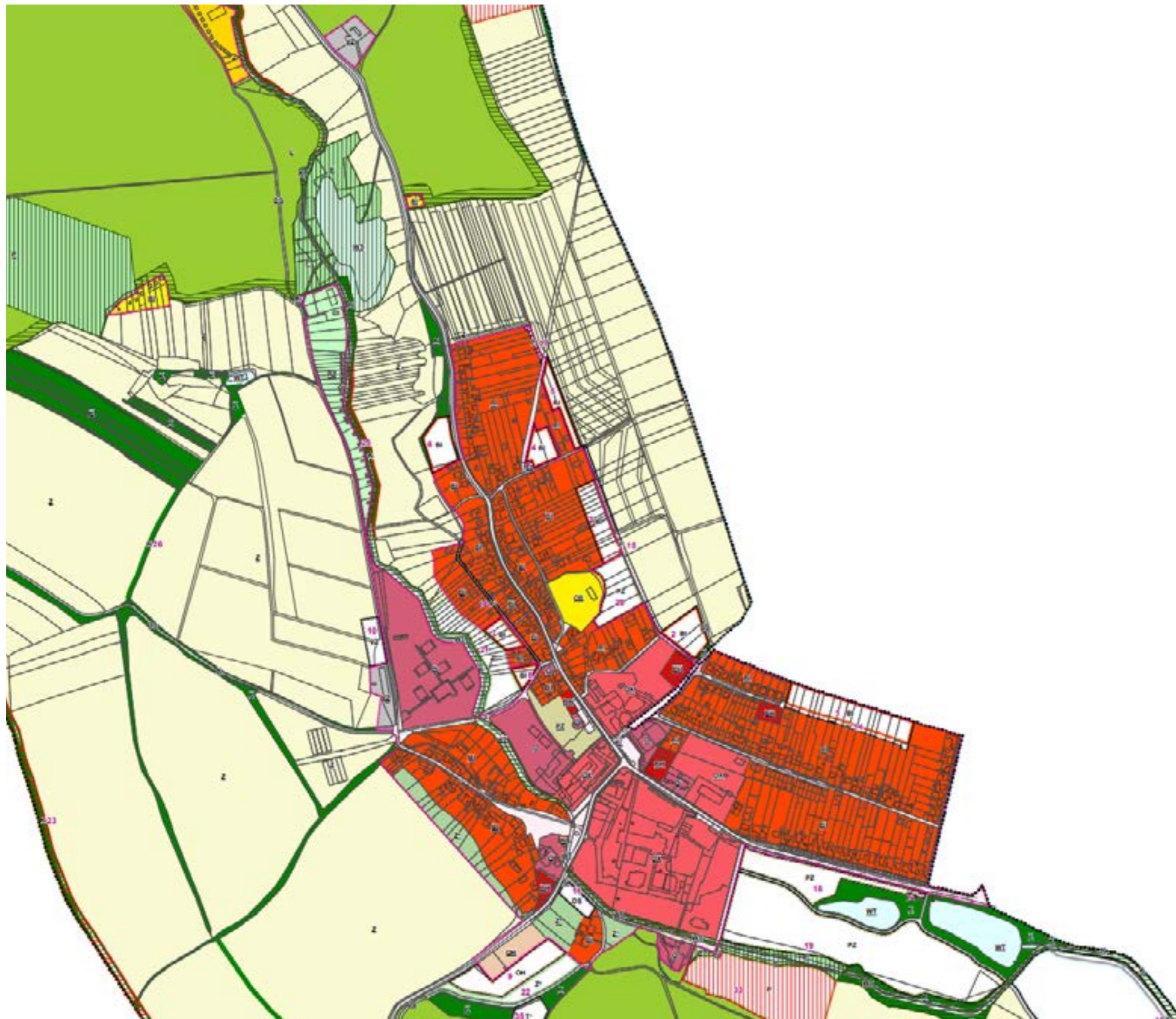
Jelikož rostla snaha o osamostatnění osob se zdravotním postižením, bylo v lednu 2012 na ulici Zahradní na pozemku zahrady Kongregace sester zřízeno chráněné bydlení pro osm klientů.

V roce 2015 ukončilo svůj provoz i Domov pro osoby se zdravotním postižením na Salašské (vedle Stojanova) a klienti se přestěhovali do dalších domovů chráněného bydlení na Uherskohradištsku.

*Chovanci z ústavu Vincentina, konec padesátých let 20. století
Z publikace: Velehrad: dějiny obce. Velehrad: Obec Velehrad, 2006. ISBN 80-239-7490-4.*

Výřez územního plánu

	řešené území
	zastavitelné plochy
	zastavěné území 1. 7. 2018
	číslo plochy s rozdílným způsobem
	parcelní kresba
	vnitřní kresba
	biokoridory ÚSES
	biocentra ÚSES
	plochy bydlení hromadného
	plochy bydlení individuálního
	plochy hromadné rekreace
	plochy individuální rekreace
	plochy zahrádkářských osad
	plochy občanského vybavení
	plochy občanského vybavení specifických forem
	plochy pro tělovýchovu a sport
	plochy pro veřejná pohřebiště a související služby
	plochy veřejných prostranství
	plochy veřejných prostranství s převahou zeleně
	plochy silniční dopravy
	plochy technické infrastruktury
	plochy pro zemědělskou a lesnickou výrobu
	vodní plochy a toky
	plochy sídelní zeleně
	plochy krajinné zeleně
	plochy přírodní
	plochy zemědělské
	plochy lesní

Občanská vybavenost

Legenda

- hranice k. ú. Velehrad
- hranice k. ú. Modrá
- hranice staveb
- hranice parcel

Ubytování a stravování

1. Vegacentrum
2. Poutní exerční dům Stojanov
3. koleje Stojanova gymnázia
4. Hotel Mlýn
5. Kemp Velehrad
6. Titique café
7. Pizza Chrástkovi
8. Hotel Skanzen
9. Šenkovna u Skanzenu
10. Myslivecká hospoda Modrá
11. Depandance Skanzen

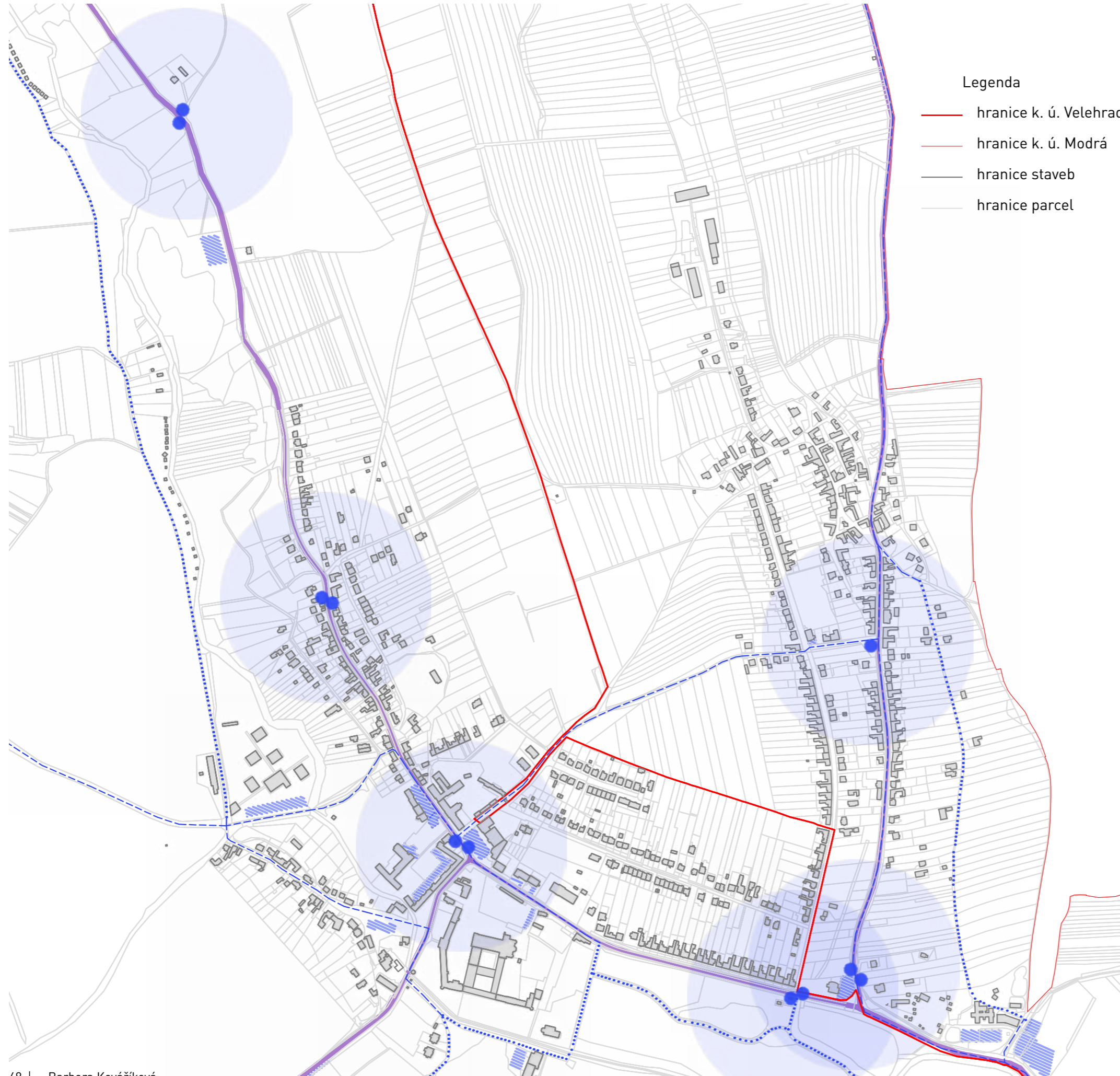
Administrativa s správou

1. Obecní úřad Velehrad
2. Pošta Velehrad
3. Obecní úřad Modrá

Zdravotnictví a sociální služby

1. zubní lékař, praktický lékař, rehabilitace
2. lékárna
3. DZP Vincentinum
4. DZP Buchlovská
5. chráněné bydlení Zahradní
6. charitní domov pro řeholnice Kongregace
7. bývalý DZP pro děti a mládež Salašská

DZP = domov pro zdravotně postižené

- Legenda
- hranice k. ú. Velehrad
 - hranice k. ú. Modrá
 - hranice staveb
 - hranice parcel
 - Doprava
 - silnice III. třídy
 - - - - - cyklostezka
 - cyklotrasa
 - autobusová zastávka (200 m docházka)
 - ▨ parkovací plocha

Legenda

- hranice k. ú. Velehrad
- hranice k. ú. Modrá
- hranice staveb
- hranice parcel

● Kultura a ostatní stavby

1. areál kláštera
2. Bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila a Metoděje
3. Kostel Zjevení Páně - Cyrilka
4. Kaple sv. Jana Nepomuckého
5. Galerie světců
6. Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje
7. multifunkční dům sv. Cyrila a Metoděje
8. turistické centrum
9. poutní exerční dům Stojanov Velehrad
10. hasičská zbrojnice Velehrad
11. archeoskanzen Modrá
12. Centrum slováckých tradic
13. Živá Voda Modrá
14. pratuří stezka
15. replika velkomoravského kostela sv Jana
16. terárium Skanzen Modrá
17. obecní dům Modrá
18. kaple
19. rozhledna
20. hasičská zbrojnice

Legenda

- hranice k. ú. Velehrad
- hranice k. ú. Modrá
- hranice staveb
- hranice parcel

Sport a tělovýchova

1. sportovní areál, skatepark
2. fotbalové hřiště TJ Sokol Velehrad
3. fotbalové hřiště Modrá
4. přírodní koupací biotop Živá Voda
5. jízdárna

Výchova a vzdělávání

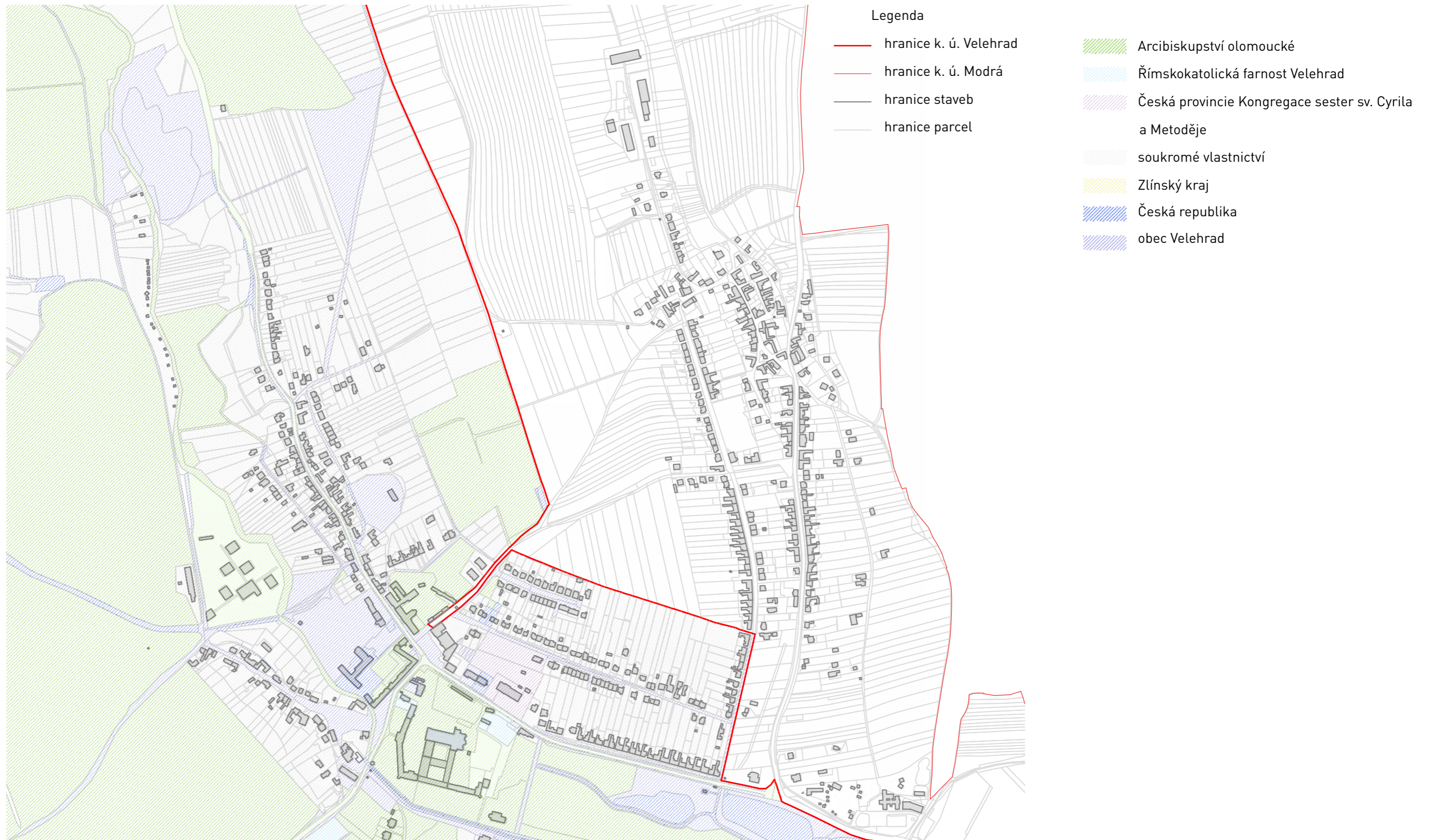
1. mateřská škola Velehrad
2. základní škola Velehrad
3. školní družina
4. Stojanovo gymnázium Velehrad
5. obecní knihovna
6. obecní knihovna Modrá
7. skautská klubovna
8. lesní školka

Obchod a služby

1. Vegacentrum
2. Potraviny
3. Potraviny ENAPO
4. Infocentrum
5. poutní prodejna Velehrad
6. kadeřnictví
7. kosmetika
8. potraviny Jednota Modrá

Majetkoprávní vztahy

Stávající stav areálu Stojanova

Hlavní budova Stojanova v současnosti funguje jako poutní a exerční dům. Nabízí ubytování pro poutníky a návštěvníky duchovních cvičení či ostatních akcí. V poutním domě se nachází 120 lůžek s hygienickým záze- mím, jídelna, tři přednáškové sály a kaple. V části domu bydlí trvale řeholní sestry, které pomáhají s chodem budovy.

Bývalý domov pro zdravotně postižené Salašská, sousedící se Stojanovem, byl v minulosti využíván jako odlehčovací služba pro klienty s různou mírou mentálního i kombinovaného postižení. Z evropských fondů byla zhotovena část přestavby. Postupem času došlo ke změně strategie Zlínského kraje ve věci sociálních služeb a dům zůstal prázdný. Přes veškerou snahu personálu při poskytování co nejkvalitnější péče se pro- story ukázaly být nedostačujícími. Vybavení bylo zastaralé, prostory nejsou na velké části domu bezbariérové, a nesplňují současné normy. Nicméně udržitelnost projektu přes to všechno nadále trvá a bohužel se nenašla možnost jak odblokovat tento dům za jiným účelem využití. V současnosti probíhají jednání se Zlínským kra- jem, ale budova nadále chátrá.

Po skončení udržitelnosti projektu předpokládá obec Velehrad, že bude tento dům přestavěn a zřídí se zde služby jako domov pro seniory, denní stacionář, či domov se zvláštním režimem.

Hospodářské objekty uzavírají po severní a východní straně dvůr. Severní část, která je částečně za- kopána v terénu jsou klášterní sklepy, které v současnosti si pronajímají AGRO Zlechov a slouží jako sklad hospodářských pomůcek k výrobě vína. Východní křídlo je z velké části nevyužívané.

Altán z dřevěných zdobených prvků se nacházející ve svahu. Ač má své velké kouzlo, je taktéž nevyuží- vaný a chátrá. V současnosti uvnitř altánu je sklad zahradního nábytku.

Zahrada v horní části areálu má smíšený charakter. Nachází se zde stromy listnaté i jehličnaté. V části nad altánem se tyčí nejvyšší stromy - převážně lípy srdčité (1) a jírovec maďal (2). Pod těmito stromy se na- chází socha panny Marie se zastavením. V části zahrady mezi hospodářským objektem a bytovým domem, se nachází menší ovocné stromy (3) - jabloně, třešně či meruňky. Západní strana po celé délce je různorodější a smíšená. Nachází se zde vyšší ořešáky (4), nízké jehličnaté jalovce s polštářovitým vzhledem (5) či větší ostrůvky s keřovitými trnkami (6). Místy mezi ostrůvky stojí třešeň (7) a hrušeň (8). V další části jsou nově vy- sázené ovocné stromy (9). V severní, a zároveň nejvyšší části zahrady se majestátně tyčí velký javor (10). Podél hranice pozemku, zejména v blízkosti dvou bytových domů, jsou osazeny jehličnaté stromy (11) za záměrem rozdělení prostředí. Dvůr zahrady u hospodářských budov zpřijemňují dvě borovice (12), vrba (13) a další ořešáky (14).

Morfologie terénu

- hranice k. ú. Velehrad
- hranice k. ú. Modrá
- hranice staveb
- hranice parcel
- vrstevnice po 2 m

Fotoprůzkum

Poutní exerční dům Stojanov
pohled z ulice Salašská

Poutní exerční dům Stojanov
pohled ze dvora

bývalý DZP Salašská

Zahrada Stojanova

zahrada Stojanova
pohled směrem do údolí

Zahrada Stojanova
pohled k javoru

ZÁVĚR ANALÝZY

Hledání vhodného místa pro zřízení hospice jsem zahájila na Velehradě, ale toto více než symbolické místo jsem po sléze zavrhlá. Po dlouhém hloubání a hledání jsem se oklikou přeci jen vrátila k Velehradu.

Pro mnohé je Velehrad spojen s místem, kde započala historie Moravy a pro věřící má toto místo, jakožto poutní Velehrad, navíc duchovní hodnotu.

Areál Stojanova se svou rozlehlou a uzavřenou zahradou, která není využívána, mi přijde jako vhodné místo k dalšímu využití. V dnes již nevyužívané nové přístavbě, kde původně sídlil DZP Salašská je v plánu v rámci následujících let vybudovat denní stacionář pro seniory a byty pro seniory. Exerční dům Stojanov stále funguje jako ubytovna nejen pro poutníky, ale také jako místo pro různá setkání.

Myslím, že přibudováním hospice do nevyužívané horní části zahrady od ulice Vinohradní, by se areál Stojanova vhodně a smysluplně doplnil a zahrada tak našla své využití. Tuto myšlenku podpořila i vhodná orientace na jihozápad, kde by mohla vzniknout stavba nejen pro pacienty doprovázené svými nejbližšími, ale i co nejkomfortnější pracoviště pro personál.

Stavba pod vinohrady, v srdci Moravy, by mohla být vhodná pro rozjímání a trávení posledních dnů pacientova života, v blízkosti přírody, a přitom na dostupném a povznášejícím místě.

B.3 - Reference

Hospic CITADELA

realizace: 2001 - 2003

místo: Valašské Meziříčí, Česká republika

kapacita: 24 lůžek

Hospic byl vybudovaný v roce 2003 Diakonií Českobratrské církve evangelické jako jediný hospic ve Zlínském kraji. V roce 2004 získal cenu Stavba roku Zlínského kraje a jeho organizační a funkční řešení bylo a je inspirací pro další hospice, jako např. hospic ve Frýdku Místku.

Nezdravotnické a sociální zázemí je zcela odděleno od lůžkového, které se otevírá do zahrady hospice a je tak odsunuto od ruchu okolí. Kapacita hospice je 24 lůžek - 4 dvoulůžkové pokoje a 16 jednolůžkových pokojů. Mimo nabízenou paliativní péči je zde i ambulance paliativní medicíny.

Hospic DJURLAND

realizace: 2006 - 2011

místo: Rønne, Dánsko

kapacita: 15 lůžek

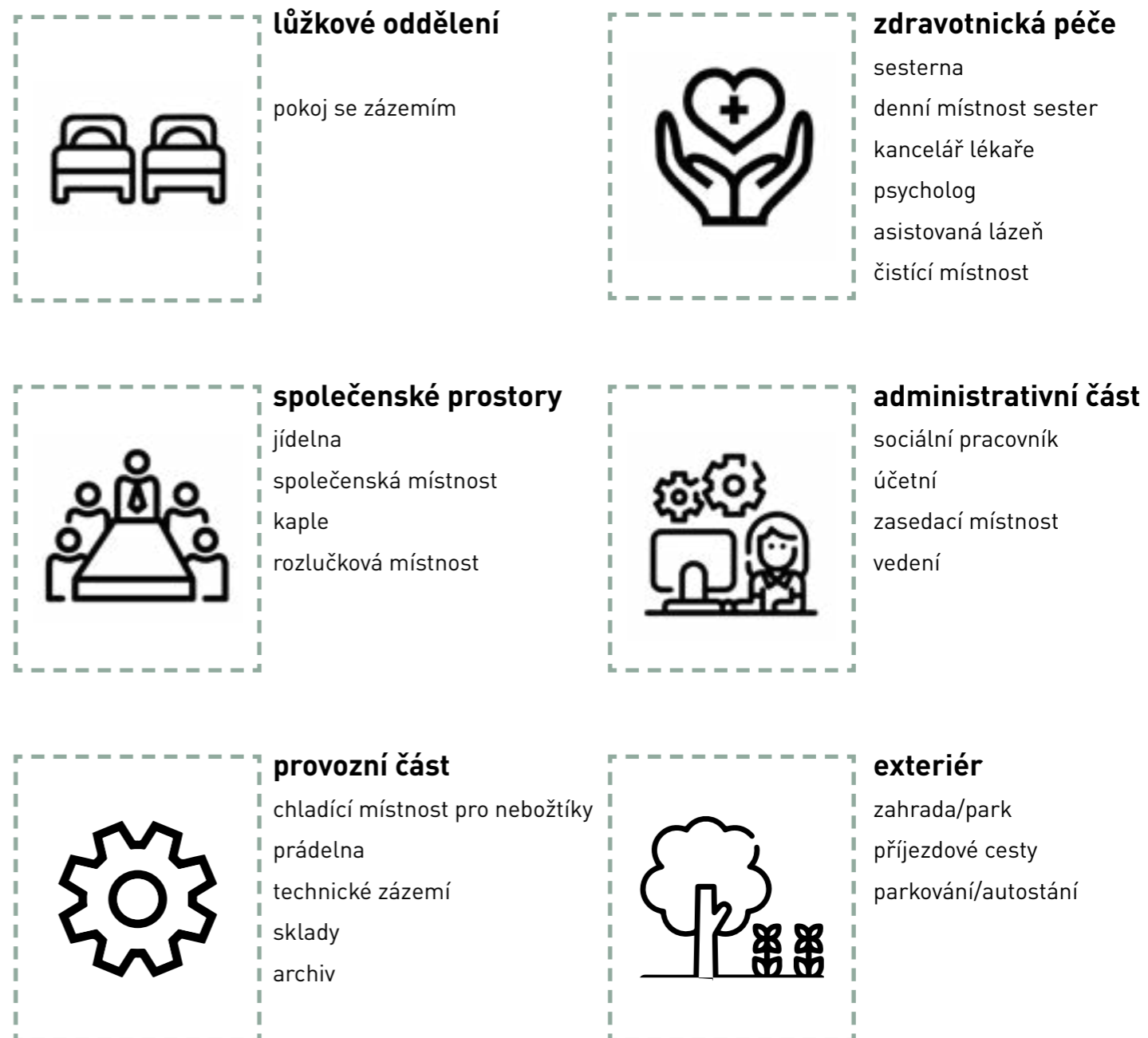

Objekt hospice je navržen jako jednopodlažní pěti-trakt se zakřiveným půdorysným tvarem. Vnitřní dlouhé chodby jsou rozbity čtyřmi atriemi, kde vzniká prostor pro setkávání. Důraz byl kladen na orientaci pokojů, které jsou na jižní části s výhledem na mořský záliv. Pokoje mají svou soukromou terasu a dostatek denního světla.

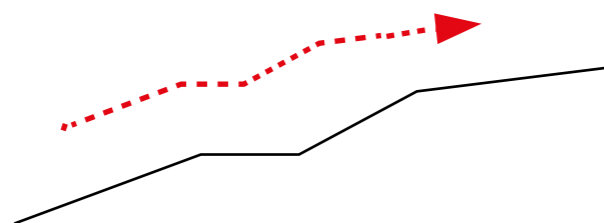
Poněkud složitějším půdorysným řešením vzniká více zákoutí, kde si pacient najde své poklidné místo. Materiálové řešení je doplněno o dřevěné laťování a měděné oplechování.

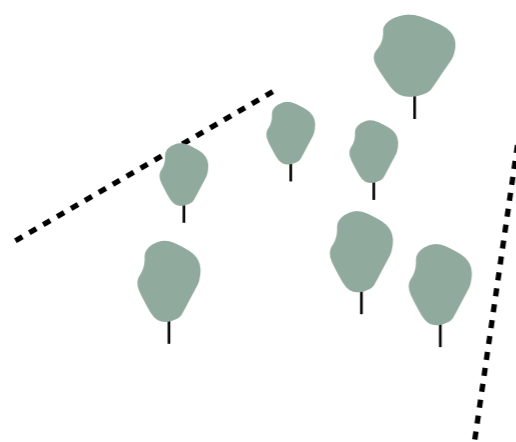
C.1 - stavební program

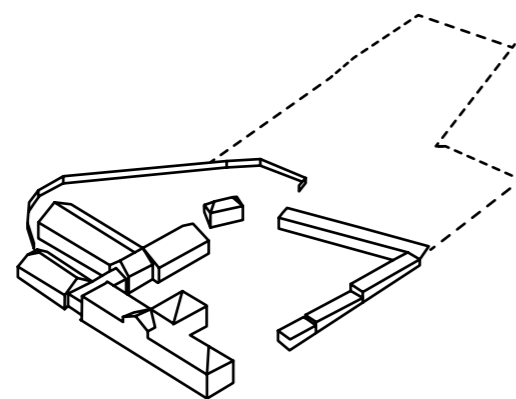
C.1 - koncept

svažitý stoupající pozemek
vytvoření nutné **bazbariérovosti**

velké množství zeleně
zachování či vytvoření nové **zahrady**

pozemek součástí areálu
doplnění a vytvoření nových **vazeb**

HOSPIC JAKO OBEC

Umírání. Silné téma o kterém se často nemluví, a často bývá tabuizováno, přesto, že je to jedna z jistot, která lidský život nemine. Jak si představujeme svoji smrt, kdybychom to mohli ovlivnit? Bezbolestně, se svými blízkými s úsměvem na tváři? Ideální představa, která ale většinu nepotká. Konceptem diplomové práce je pojetí hospicu jako obce. Městečko, kde člověk dožívá, a může mu být usnadněna cesta smíření s jeho zdravotní situací.

pokoj jako svůj domov

terasa jako svůj dvůr či zahrádka

chodba jako ulice

sedáčka jako lavička na ulici

společné prostory jako náměstí

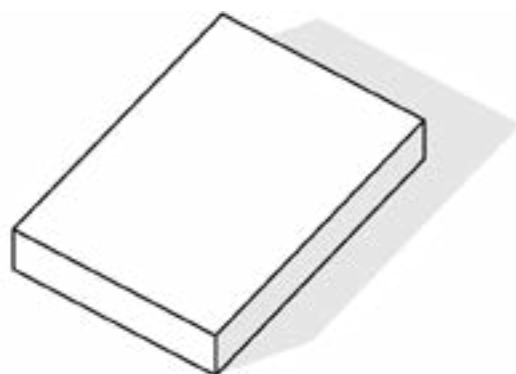

kaple jako kostel

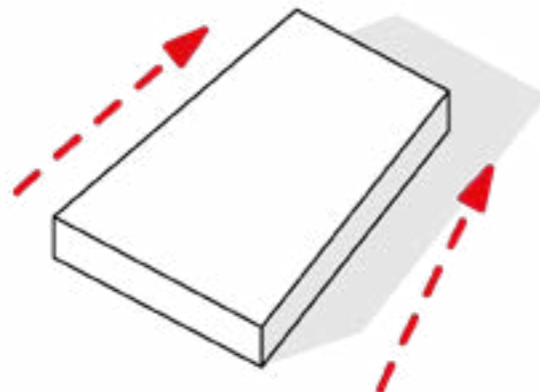

zahrada a střecha jako příroda

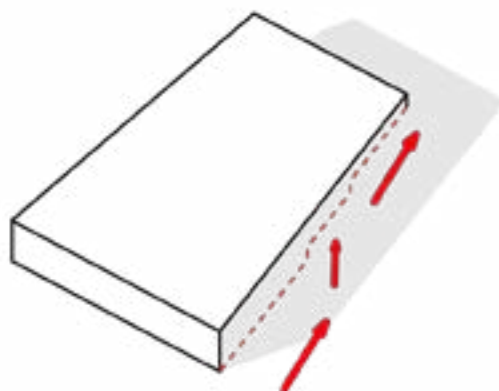
C.3 - návrh

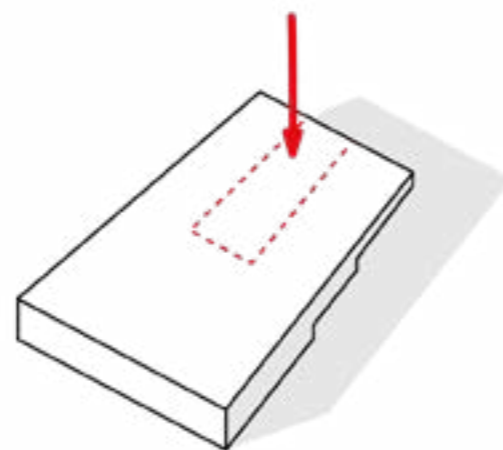
hmota, která bude propojovat
všechny provozy

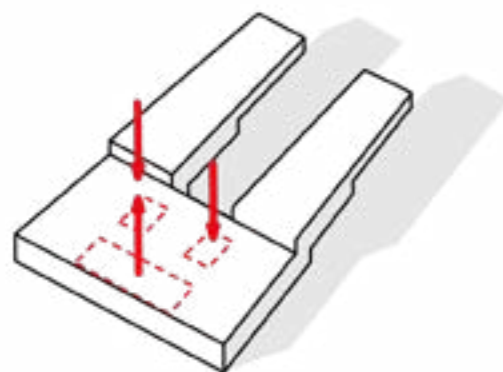
zkosení hran pro „rozevírání“ do údolí

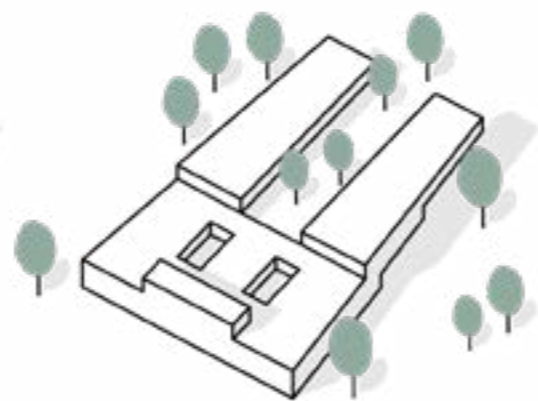
respektování terénu
stupňovitost objektu a přístupnost z terénu

odebrání hmoty pro vytvoření
soukromé zahrady

vytahování hmoty a hra se světlem
pomocí světlíků či vytvoření vnitřních atrií

komplexní objekt, jímž příroda prorůstá

Hospic je navržen jako třípodlažní třítraktový objekt. Podlaží respektují původní terén a postupně se do něj usazují a umožňují tak funkční rozlišení částí objektu.

Přístup k objektu je možný z ulice Vinohradní, kde jsou u vstupní brány parkovací stání. Pro příjem pacienta je parkovací stání uvnitř areálu poblíž vstupu do objektu. Z této ulice je řešen i obslužný vjezd. Předpokládá se, že dopravní řešení ulice bude změněno na jednosměrnou ve směru od ulice Salašská.

Návštěvníci hospice mohou využít i parkování na dvoře Stojanova a procházkou ode dvora si pročistit hlavu při chůzi po nově navrženém dlážděném chodníku, který je provede kolem altánu pod lipami do zahrady s ovocným sadem.

Ve vstupním prostoru v 1.PP se nachází administrativní část a zázemí pro psychologa a lékaře, kteří zde působí jako externí zaměstnanci. Uprostřed objektu stoupá vzhůru vzdušný prostor kaple. V prostorách pod terénem se nachází provozní část se šatnami a prádelnou.

V 1.NP je nad administrativní částí navržena společenská místnost s jídelnou jako veřejnější část hospice. Za ní se tyčí převýšené patro kaple, které je obepnuto proskleným ochozem a rozlučková místnost pro nebožtíka a jeho blízké jakožto prostor smíření se s daným okamžikem odchodu.

Po obvodové části jsou napojena dvě křídla se čtyřmi lůžkovými odděleními, které rostou přes obě patra.

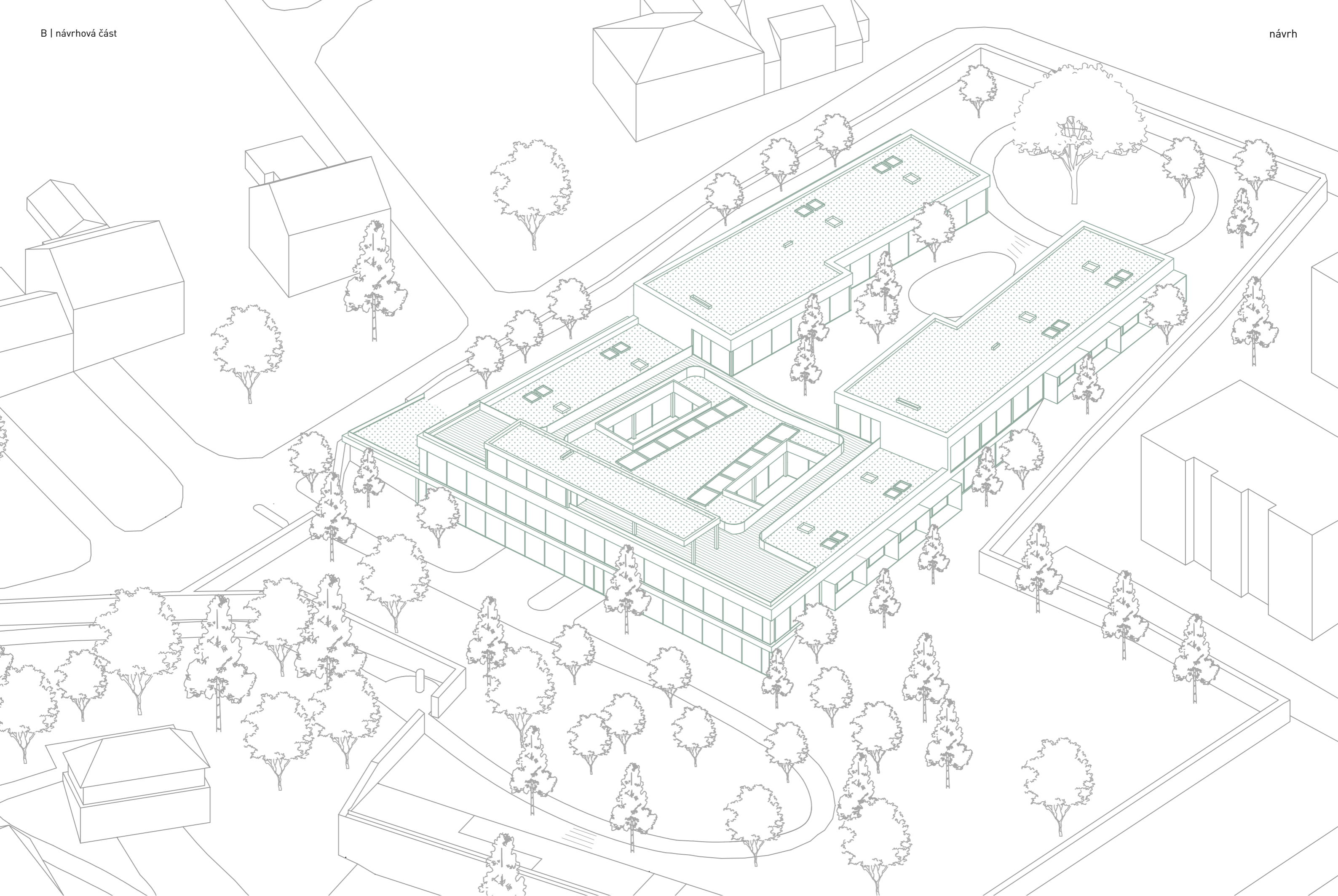
Lůžkové oddělení je navrženo pro vytvoření příjemnějšího nenemocničního prostředí jako menší jednotka se čtyřmi pokoji se zázemím a přistýlkou. V centrální části křídla je navržena sesterna pro čtyřčlenný personál se zázemím. Každý pokoj má svou soukromou terasu orientovanou do soukromé části zahrady.

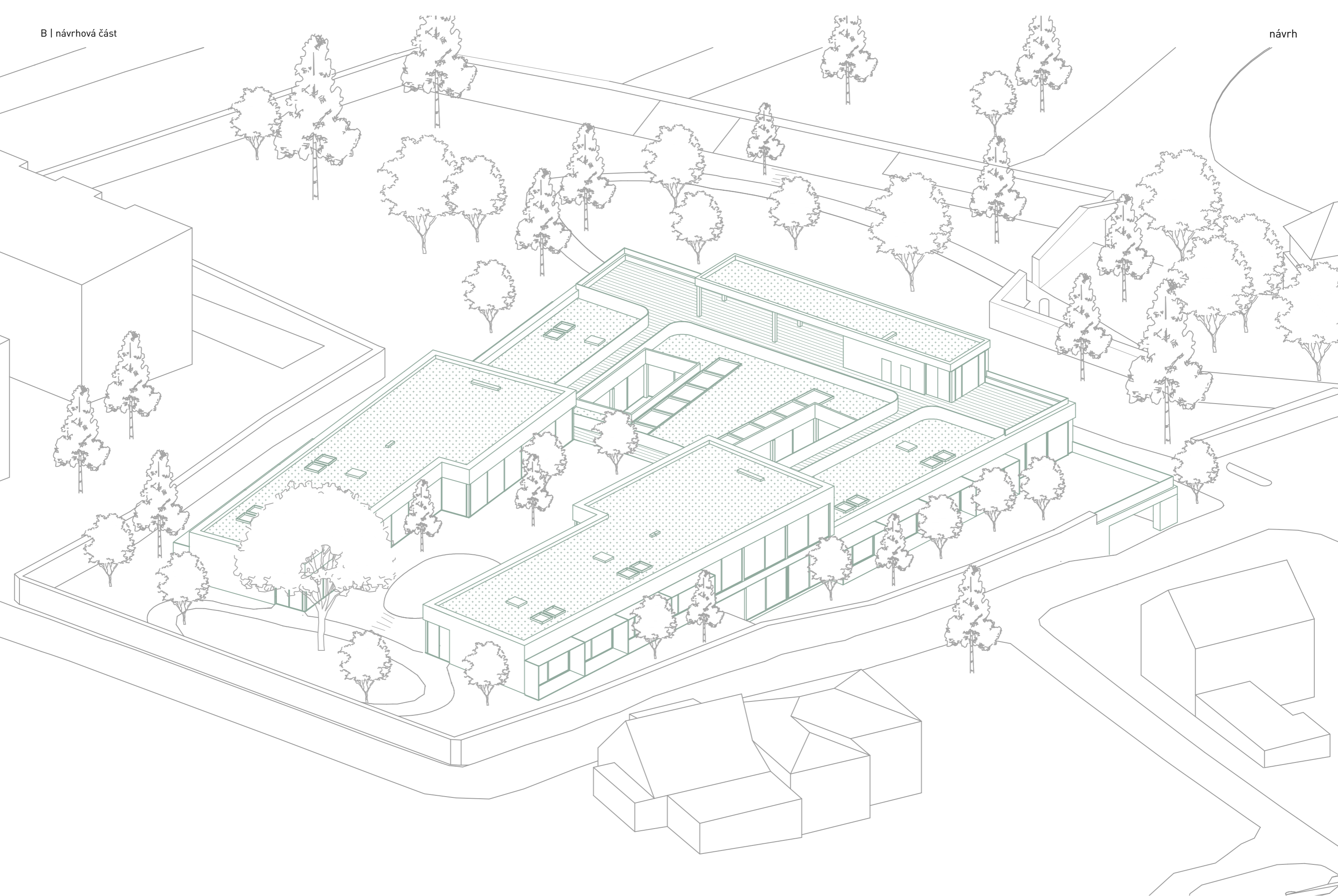
Na úrovni 2. NP je na straně jihozápadní vytvořena pochozí střecha s terasou a výhledem do údolí, která přirozeně přechází do další části zahrady.

Mezi částí lůžkových oddělení je vytvořena rovinatá zahrada, která umožňuje i imobilním pacientům být v kontaktu s přírodou. Na straně severní prostor budovy pomyslně ukončuje dominantní javor, jenž se tyčí nad celým areálem.

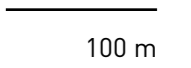
Hospic je propojen s areálem Stojanova i funkčně. Při jeho návrhu se uvažuje s budoucím domovem pro seniory ve stavbě bývalého DZP Salašská a propojení určitých služeb, jako je psycholog či paliativní lékař. Pro stravování je využita kuchyně Stojanova a připravené jídlo je následně dováženo do hospice. Rodinný příslušník může využít nejen přistýlky na pokoji pacienta, ale i možnosti přespání na Stojanově.

Pro seniory se předpokládá využití chátrajícího hospodářského objektu jako komunitního prostoru s dílnami. Na hospodářském objektu, který navazuje na zahradu, je navržena pochozí střecha s terasou a zelení. Nabízí tak možnosti spočinout na terase s různými průhledy na baziliku, či altán skrze stromy. Parkové úpravy v okolí altánu vytváří jeho předprostor pro možné hudební zábavy a vytváří také dvě zákoutí se sochami podél chodníku.

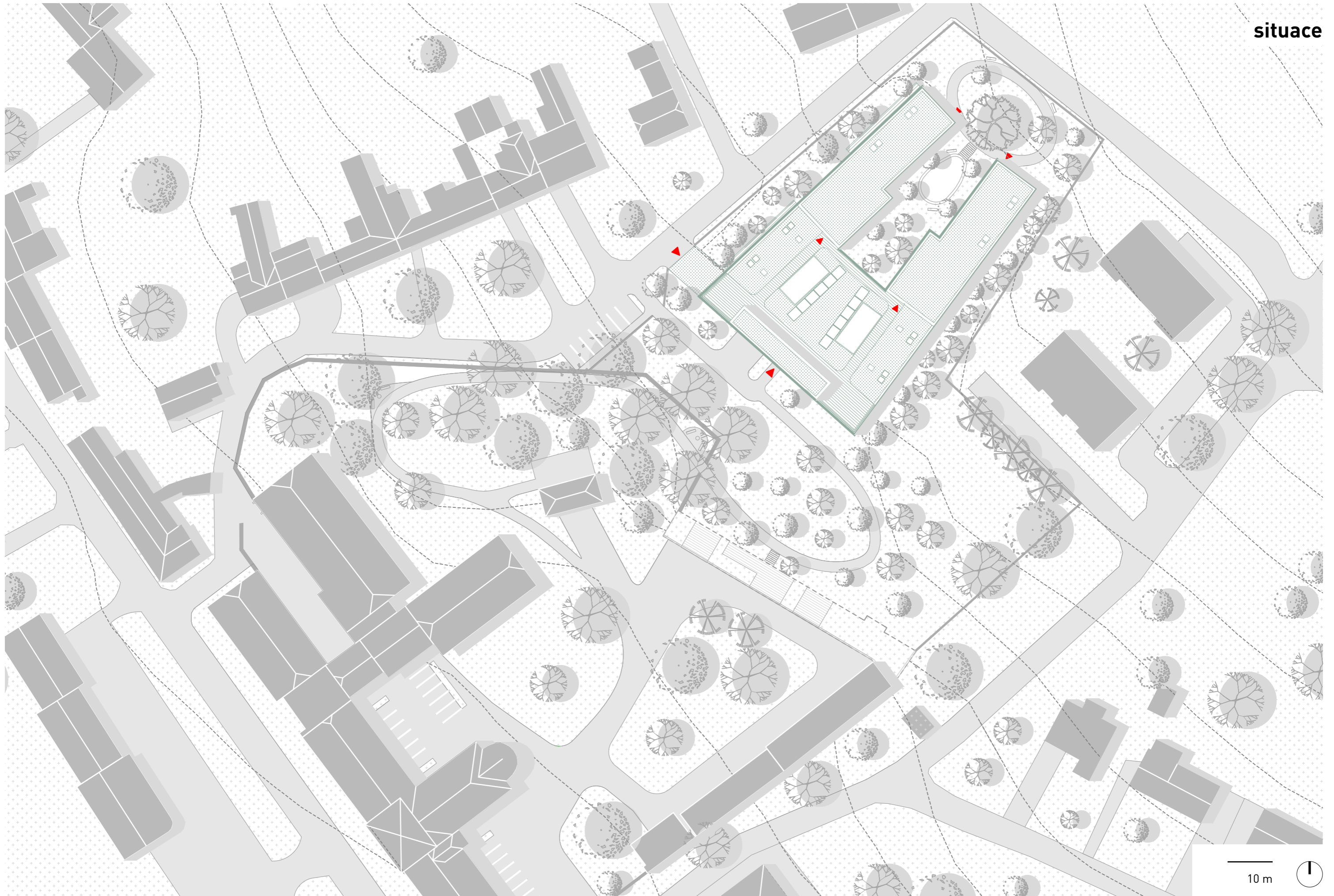

širší vztahy

situace

půdorys 1PP

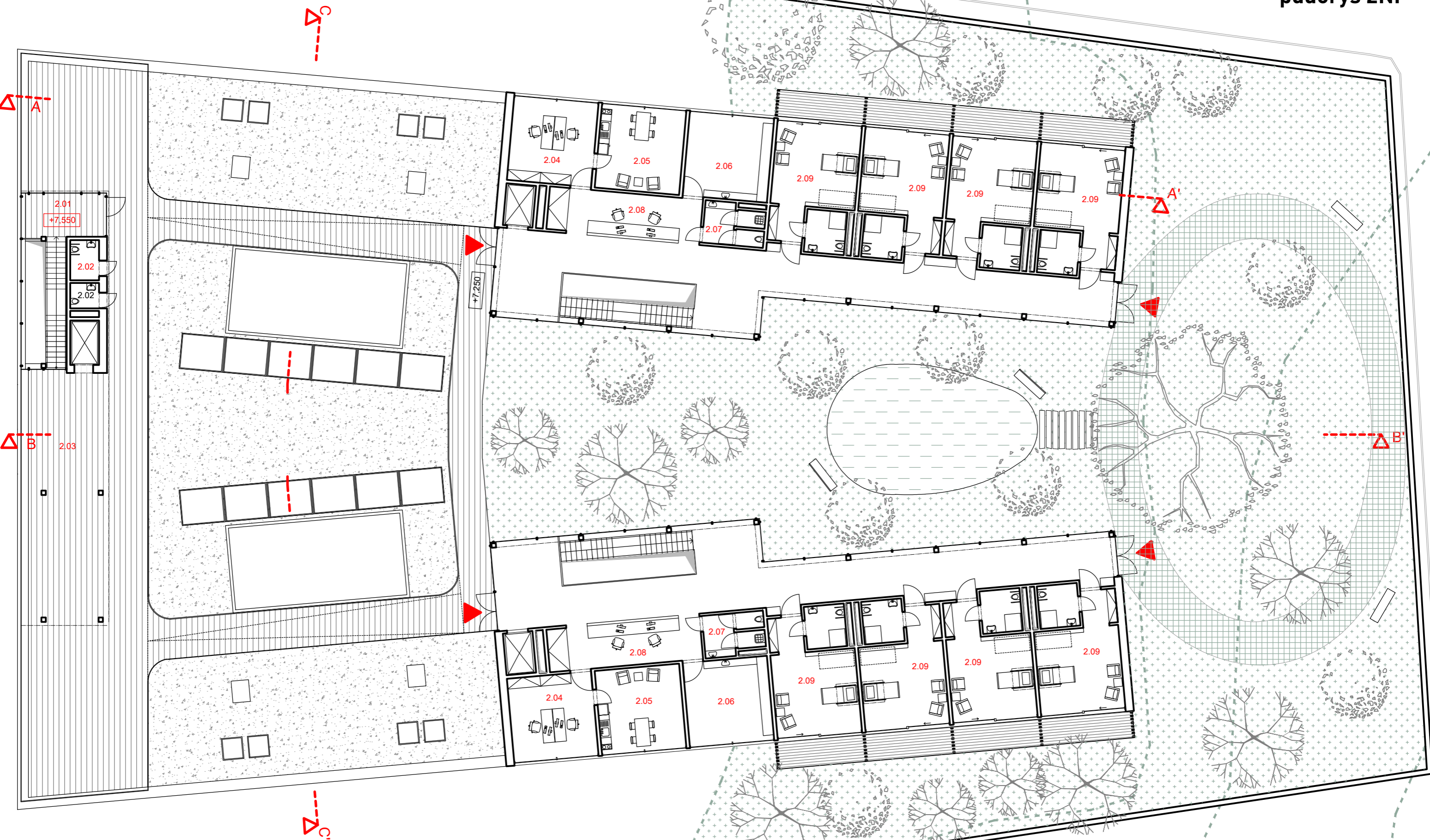
- 0.01 vstup
- 0.02 kancelář - vedení
- 0.03 zasedací místnost
- 0.04 wc
- 0.05 kancelář sociálního pracovníka
- 0.06 kancelář lékaře
- 0.07 kancelář psychologa
- 0.08 kancelář účetní
- 0.09 šatna zaměstnanci
- 0.10 prádelna
- 0.11 technická místnost - VZT, ohřev vody
- 0.12 čajová kuchyně
- 0.13 úklidová místnost
- 0.14 sklad
- 0.15 slaboproud
- 0.16 silnoproud
- 0.17 kaple
- 0.18 zázemí kaple
- 0.19 archiv
- 0.20 technická místnost - agregát
- 0.21 technická místnost
- 0.22 chladicí místnost
- 0.23 odpady
- 0.24 sklad nemocničního nábytku
- 0.25 požární nádrž
- 0.26 technická místnost VZT
- 0.27 služební vjezd
- 0.28 sklad medicínských plynů
- 0.29 parkovací stání pro příjem

půdorys 1NP

- 1.01 společenská místnost
- 1.02 jídelna
- 1.03 wc
- 1.04 pokoj
- 1.05 kancelář zdravotních sester
- 1.06 denní místnost
- 1.07 čistící místnost
- 1.08 wc zaměstnanci
- 1.09 asistovaná lázeň
- 1.10 sesterna
- 1.11 sklad
- 1.12 sklad čistého prádla
- 1.13 sklad špinavého prádla
- 1.14 venkovní atrium
- 1.15 rozlučková místnost
- 1.16 ochoz kaple

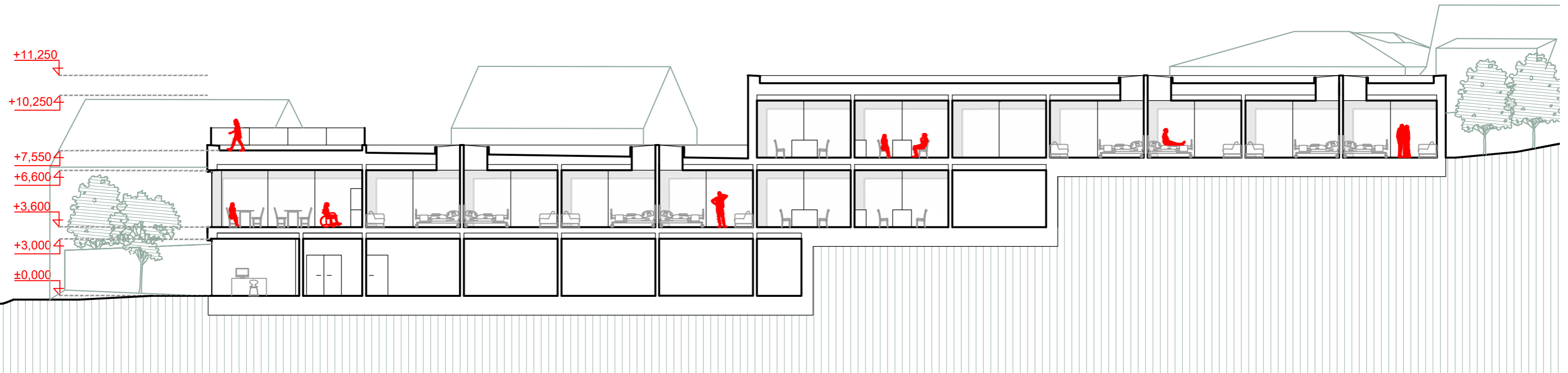
půdorys 2NP

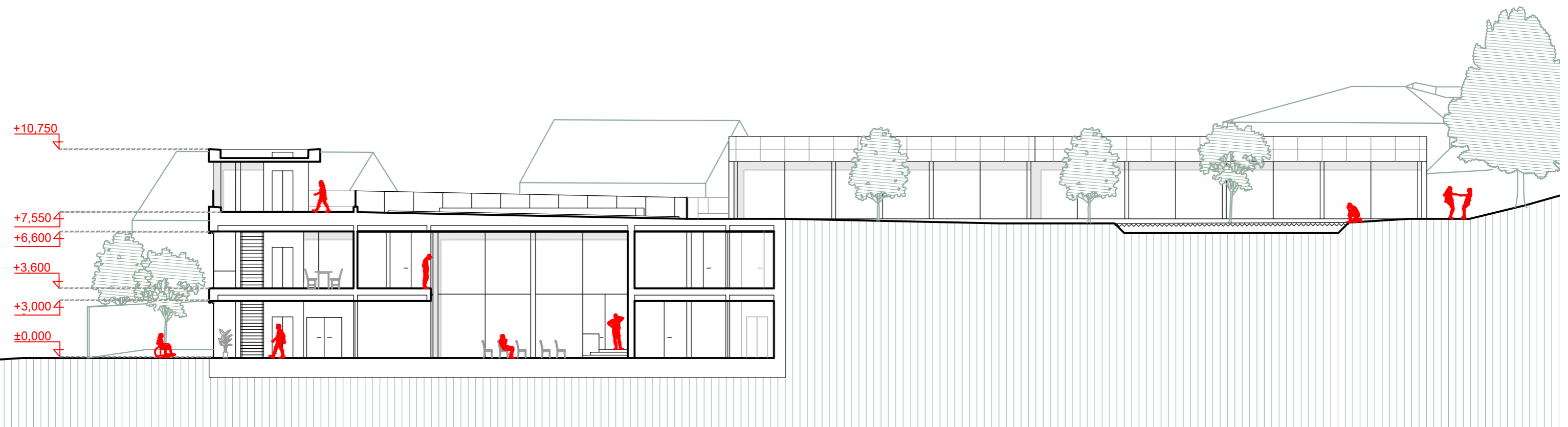
2.01	krytý výstup	2.04	kancelář zdravotních sester	2.07	wc zaměstnanci
2.02	wc	2.05	denní místnost	2.08	sesterna
2.03	krytá terasa	2.06	čistící místnost	2.09	pokoj

řez AA'

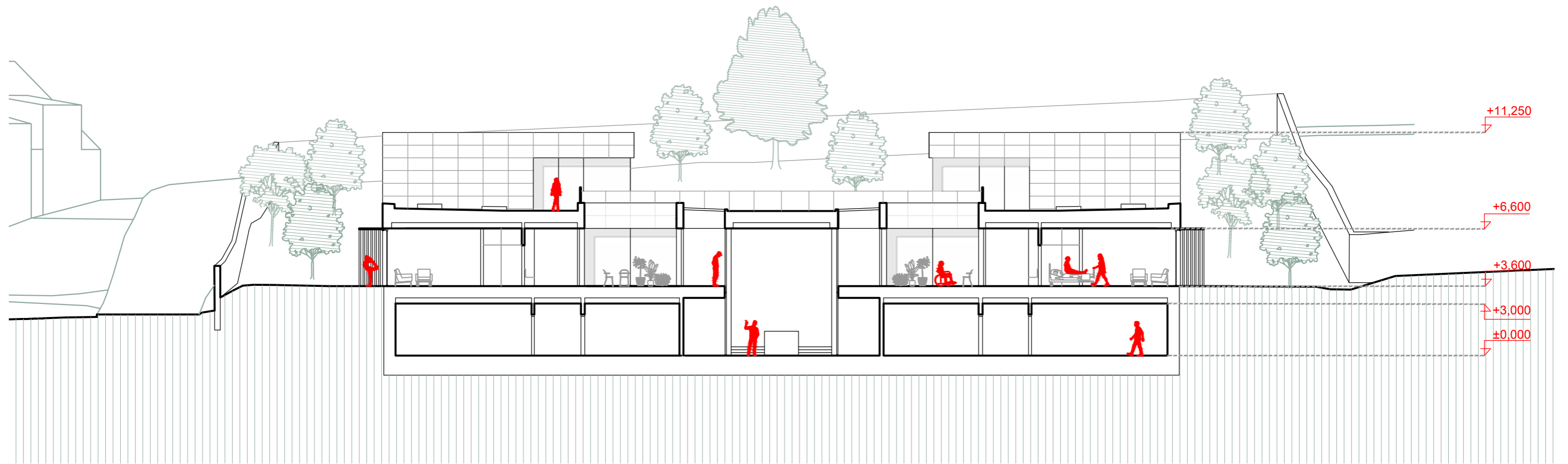

řez BB'

1 m

řez CC'

konstrukční a materiálové řešení

Objekt hospice je založen na železobetonové základové desce s kari sítí. Nad možnou částí sklepa z hospodářského objektu je železobetonová deska založena na železobetonovém základovém roštu, který obeplíná část sklepa a zůstane tak konstrukčně nenarušený. Svislé nosné konstrukce tvoří kombinace monolitických železobetonových stěn a sloupů. Sloupy jsou ve vodorovné rovině doplněny o průvlaky. Na stěny a průvlaky jsou následně uloženy stropní desky. Veškeré svislé betonové konstrukce jsou omítnuty sádrovou omítkou s bílou výmalbou. Železobetonové obvodové stěny a atiky jsou zatepleny a prokotveny nosným pozinkovaným systémem, který nese fasádní obkladovou desku z travertinu. Převážná část obvodových stěn je tvořena z proskleného lehkého obvodové pláště s hliníkovým rámem. Střechy objektu jsou navrženy částečně jako pochozí terasa z dřevěných prken ze sibiřského modřínu a nad lůžkovou částí jako nepochozí střecha s extenzivní zelení.

pochozí střecha
s terasou

společenská místnost

kanceláře

materialita

fasádní obklad travertin

- obložení fasády kamenným obkladem doplňující lehký obvodový plášť

lehký obvodový plášť

- velké prosklené plochy dodávající objektu prosluněné prostory s výhledy do okolní zahrady a areálu
- doplněné bezrámovým skleněným zábradlím, aby decentně doplňovalo budovu

kamenná dlažba

- pro exteriérové zpevněné plochy, usnadnění pohybu osobám s omezením po svažitém terénu

sibiřský modřín

- použití sibiřského modřínu jako pochozí vrstvy zpevněných teras u pokojů, v atriu a střešních teras

extenzivní zeleň

- střešní vegetace doplňující dřevěné terasy a vytvářející tak společně střešní krajinu

dřevo

- doplnění dřevěných prvků v interiéru pro zútulnění
- dřevěná konstrukce terasy u pokojů včetně dělicích stěn a střechy

marmoleum

- dominantní podlahová krytina v interiéru pro jednoduchou údržbu a pohyb
- použití světlého odstínu v hlavních částech budovy a tmavého odstínu v místě kapli pro podpoření hloubky

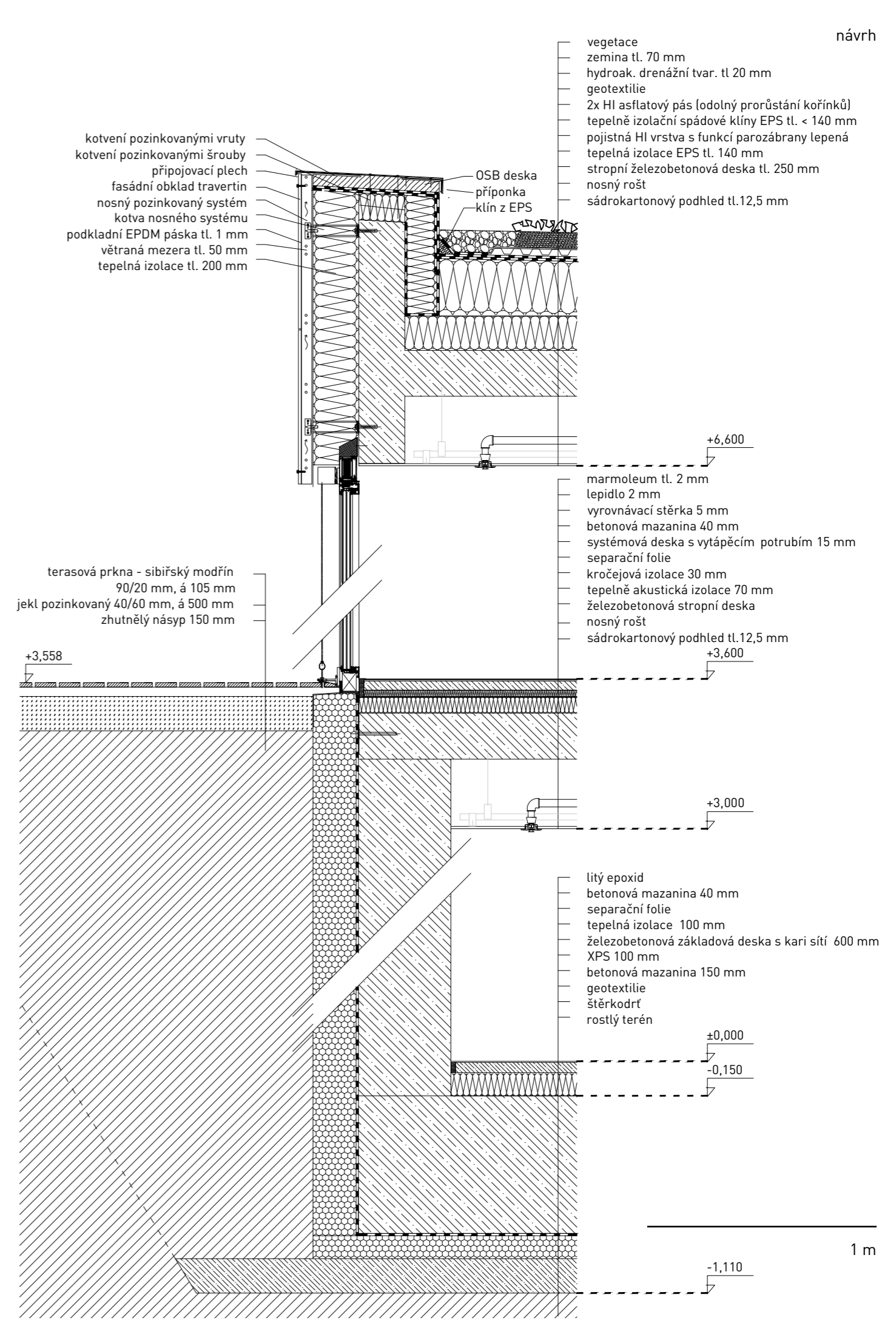
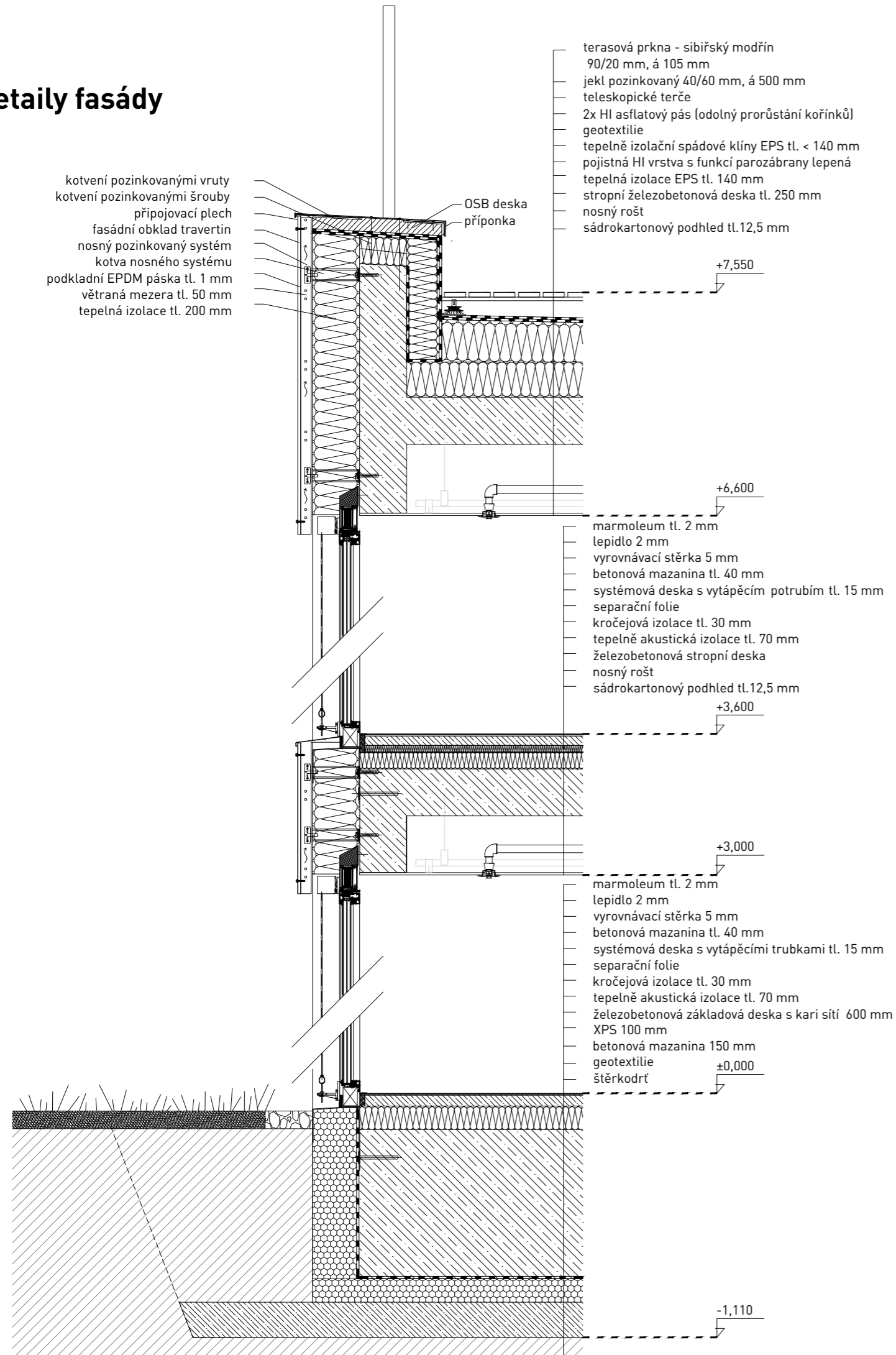
mléčné sklo, sklo

- použití skleněných stěn pro pocit vzdušnosti a orientaci v interiéru
- hra se světlem pomocí mléčného skla v kapli

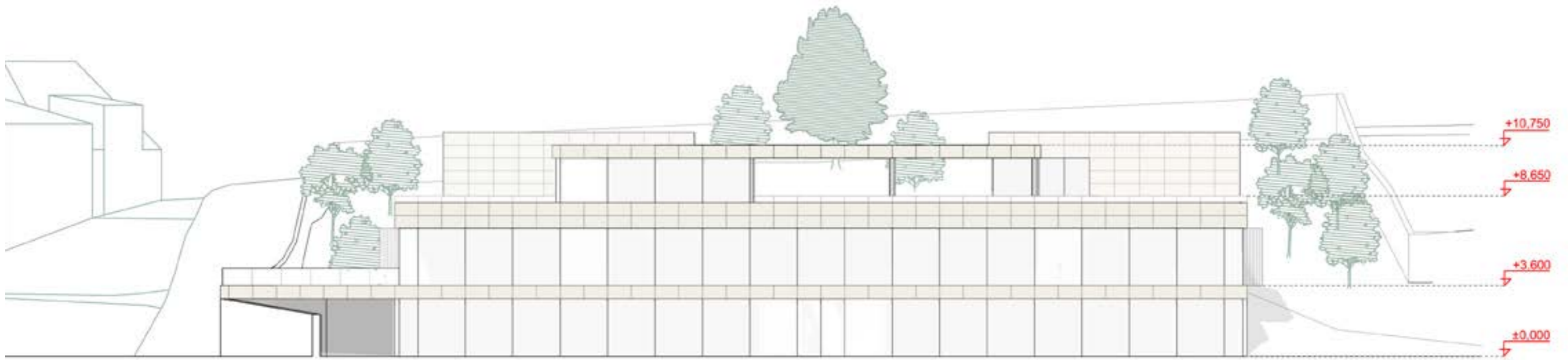

details fasády

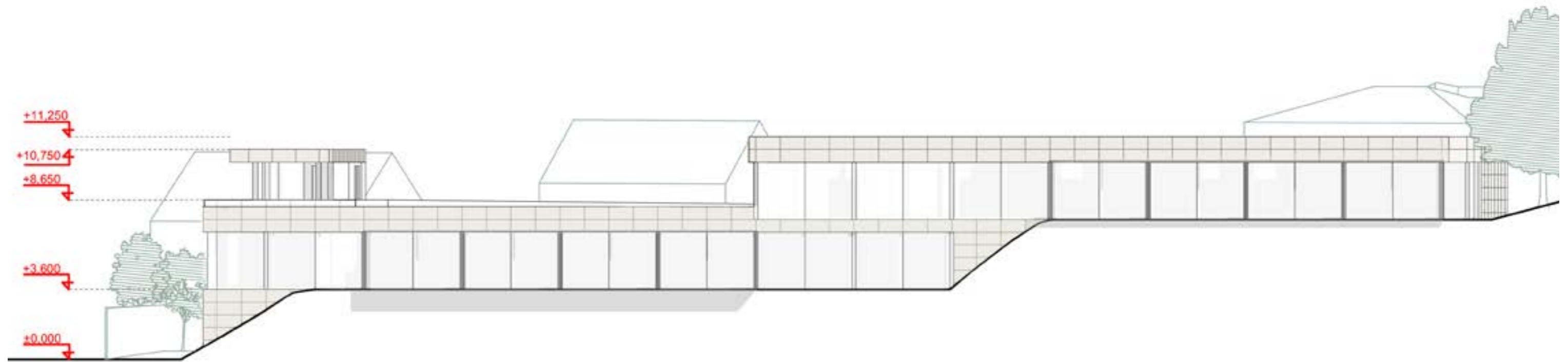
návrh

pohled jihozápadní

pohled jihovýchodní

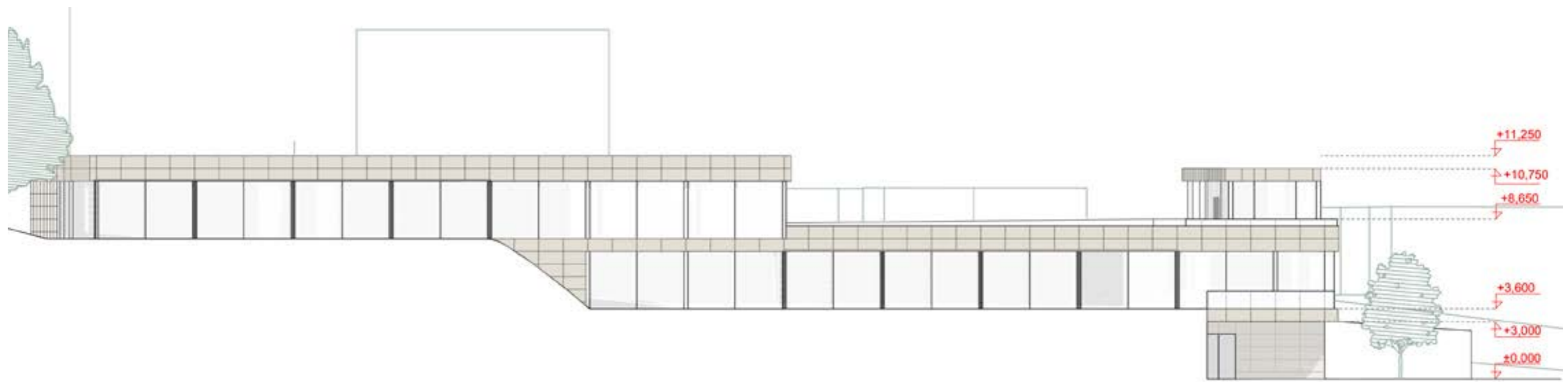

1 m

pohled severovýchodní

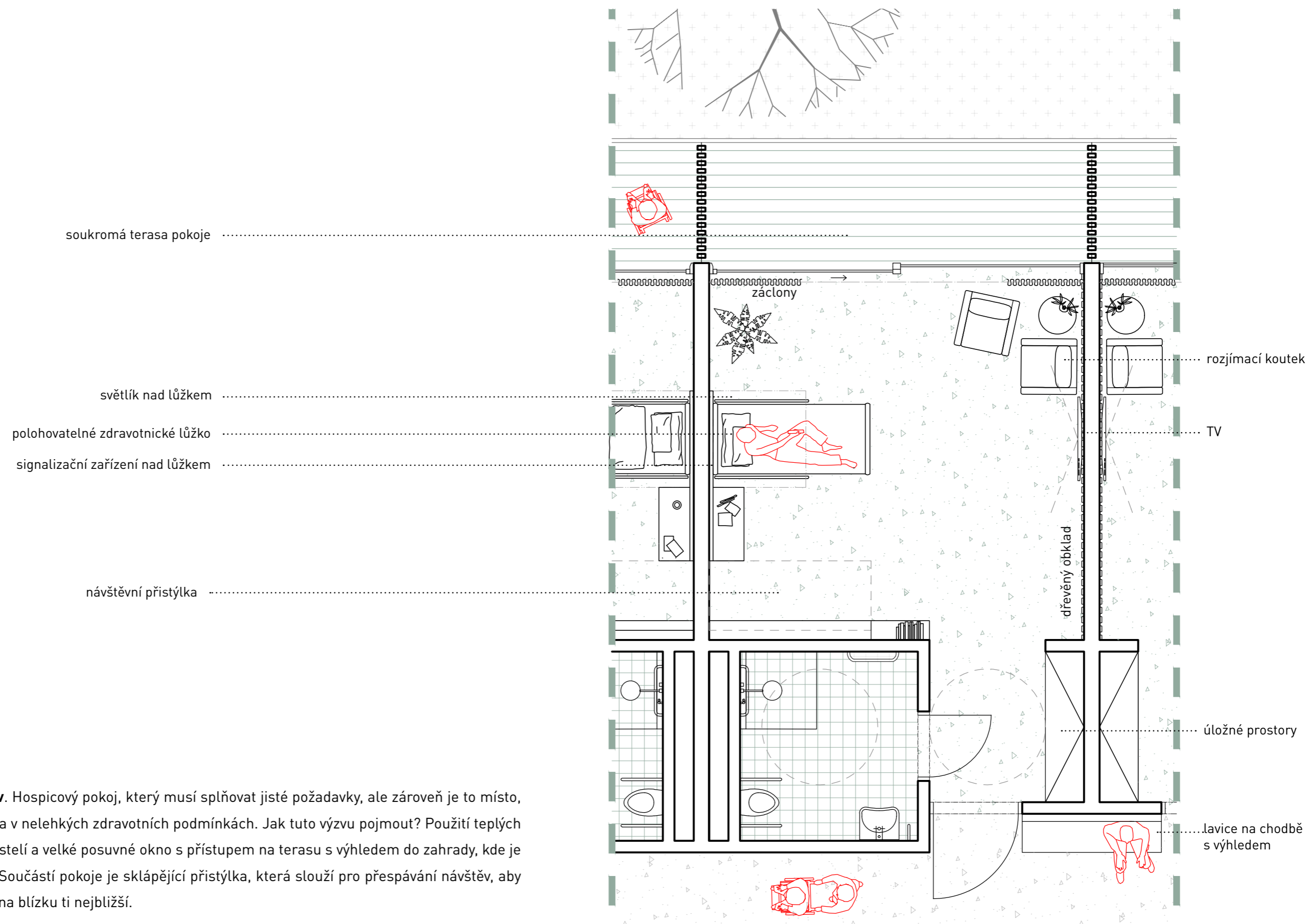
pohled severozápadní

1 m

lůžkový pokoj

Pokoj jako svůj **domov**. Hospicový pokoj, který musí splňovat jisté požadavky, ale zároveň je to místo, kde člověk tráví nejvíce času a v nelehkých zdravotních podmínkách. Jak tuto výzvu pojmout? Použití teplých světlých barev, světlík nad postelí a velké posuvné okno s přístupem na terasu s výhledem do zahrady, kde je škála stromů, keřů a květin. Součástí pokoje je sklápějící přistýlka, která slouží pro přespávání návštěv, aby v nejtěžších dnech mohli být na blízku ti nejbližší.

atrium

Komunikační prostory nejsou tvořeny dlouhými chodbami jako v nemocnicích. Nahlíží se na ně jako na příjemná místa setkávání. Jako jsou **ulice**. Proto jsou do 1.NP umístěna dvě atria, která mají přivést i pod úroveň terénu přírodu s denním světlem.

kaple

Kaple jako **kostel**. Prostor, který je v tomto případě nábožensky neutrální. Je to místo, kde mohou rozjímat nejen věřící. Místo, pro čas se svými myšlenkami, pro spojení s duchovnem, ale i pro bohoslužbu. Kaple je opláštěna pláštěm z mléčného skla, který propouští denní světlo z proskleného ochozu, a podporuje tak vzdušnost převýšeného prostoru. V zadním čele kaple je výsuvné okno, díky kterému má návštěvník možnost rozjímat i z ochozu.

společenská místnost

Společenská místnost jako veřejnější část hospice. Jako **náměstí**. Vzdušný prostor rozdělený závěsy, díky kterým vznikají soukromější útulná zákoutí s křesílky, ale i otevřený prostor pro besídky či představení pro zpříjemnění dne. Prosklená fasáda orientována k jihozápadu nabízí skrze koruny stromů výhledy na vzdálený horizont údolí Velehradu, jemuž dominují kostelní věže.

zahrádka

Terasa jako svůj **dvůr či zahrádka**. Každý lůžkový pokoj má možnost své terasy s výhledem do pestré zahrady květin a stromů. Slunění se na soukromé „zahrádce“ v momenty, kdy člověk chce být jen sám a nebo jen s blízkými.

dřevěná terasa pokoje

ostrůvky s vonnými rostlinami

středový pás listnatých stromů

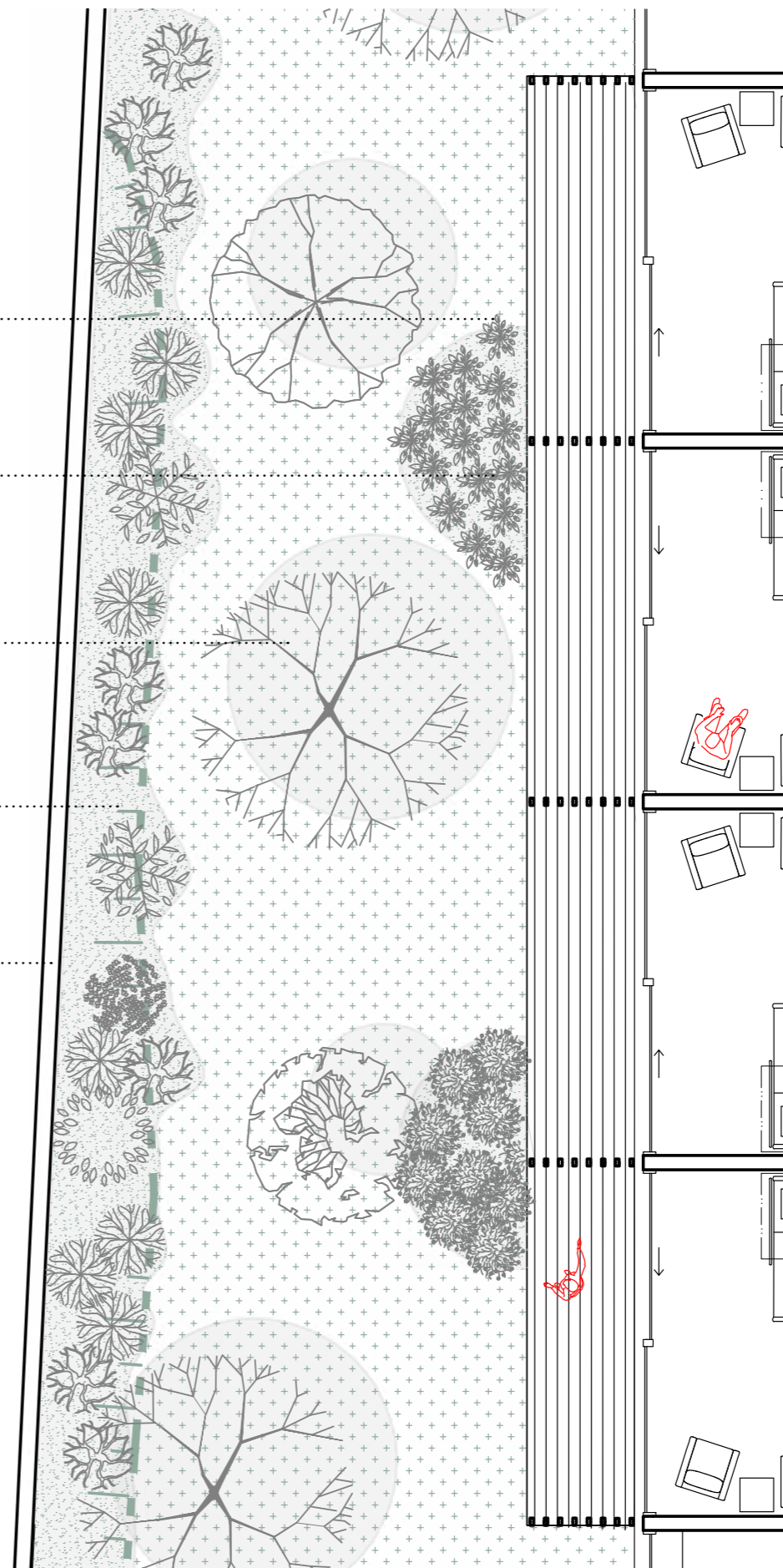
keře svahu směrem k zídce

okrajová zídka z tvárnic suchého bednění

Soukromé zahrady, které se nachází před pokoji jsou zaměřeny na blízký horizont. Kladou velký důraz na aspekty čichu a zraku v různých ročních obdobích. Poblíž teras jsou vonné barevné ostrůvky levandulí, růžových keřů a vajgelií, které vynikají svou barvitostí převážně v letních měsících.

Středový pás tvoří mírně vzrostlé stromy jako třeba vícekmenné lísky, třešně, bobkovišně či břízy, aby pomyslně oddělily zahradu od okolní zástavby, podpořily soukromí pacienta ale zbarvením jejich listů či plodů dodaly kouzlo zahradě i v podzimních měsících.

Na okraji zahrady, který se směrem k opěrné zídce svažuje, jsou zasazeny keře s výraznými květy či plody. Jarní měsíce tak oživí kdoulovec nádherný, šeříky či štědřence. Letní měsíce zpestří motýlí keře a podzimní zase muchovník, brslen nebo pámelník bílý, které opticky oživí zahradu svým podzimním zbarvením.

zahrada u javoru

Rovinatá zahrada, která je dotvořena mezi hmotami lůžkových částí nejvyššího patra se otevírá do údolí směrem od majestátního javoru. Javor, tyčící se v nejvyšší části zahrady, je od počátku návrhu považován za dominantu zahrady a proto u něj byl vytvořen předprostor s rybníkem. Voda k **přírodě** neodmyslitelně patří, a pro mnohé z nás má větrem vlnící se hladina uklidňující efekt.

ZÁVĚR

Diplomová práce byla pro mě zajímavou zkušeností z mnoha hledisek. Díky vybranému tématu jsem mohla nakouknout do pojmu paliativní péče a především ono tabuisované téma smrti rozvinout a uvažovat o něm z jiného pohledu. Z pohledu nemocného člověka, ať už starého nebo mladého. Měla jsem možnost vyzkoušet si navrhovat zdravotnický objekt, který musí splňovat jisté požadavky a zároveň toto pro mnohé děsivé prostředí skloubit s onou „líbivou“ architekturou. Nebo alespoň se o to pokusit a ukázat, že slovo zdravotnická, zdraví, nemoc a péče nám nemusí evokovat neosobní prostory bez oken.

Výsledkem je objekt, který pracuje s terénem a vytváří různorodé prostory pro příjemnější odchodu. Objekt doplňuje rozmanitá zahrada, která v hlavních částech objektu je vždy vidět a může posloužit v situacích, kdy chceme jen rozjímat a nebo „jít jen na vzduch“.

Hospic na Velehradě byl pro mě výzvou vytvořit na svažitém pozemku prostor zcela určený pro imobilní pacienty.

Byl pro mě určitě jeden z projektů, kde jsem se toho moc naučila, a ještě bych se toho mohla naučit mnohem víc, kdyby se projekt vyvíjel dál.

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: Barbora Kovářiková AR 2020/2021, ZS	
NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: HOSPIC NA VELEHRADĚ (Či)	
(AJ)HOSPICE IN VELEHRAD	
JAZYK PRÁCE: ČESKÝ	
Vedoucí práce:	Ing. arch. Josef Mádr Ústav: Ústav navrhování II
Oponent práce:	Ing. arch. Zdeněk Tománek
Klíčová slova (česká):	Hospic, paliativní péče, klid, příroda, smrt
Anotace (česká):	Místo, ve kterém se odehrává jeden z nejsilnějších příběhů života – odchod člověka. Novostavba hospice je umístěna do zahrady Stojanova na Velehradě, jejíž cílem je nenásilně splynout s okolím. Být součástí, ale nevyčnívat. Stupňovitá hmota respektuje rostoucí terén, využívá jeho úrovně ve všech patrech pro propojení se zahradou, kterou doplňuje o rovinatou část pro imobilní pacienty na střešní úrovni, či o atria zapuštěná do hmoty hospice. Cílem tohoto projektu je vytvořit funkční a prostorové řešení hospice s bezpečným prostorem pro pacienty, jejich blízké a personál a vytvořit klidné a důstojné prostředí, kde mohou pacienti hospice doprovázet jejich blízké na jejich poslední cestě životem.
Anotace (anglická):	A place where one of the life's most powerful stories takes place – the passing of a man. The new hospice building is located in the garden of Stojanov in Velehrad, which aims to blend in with its surroundings in a non-violent way. To be part of it, but not to stand out. The stepped mass respects the rising terrain, using its levels on all floors to connect with the garden, which is complemented by a flat section for immobile patients on the roof level, or atria embedded in the mass of the hospice. The aim of this project is to create a functional and spatial design of the hospice with a safe space for patients, their loved ones and staff and to create a calm and dignified environment where hospice patients can be accompanied by their loved ones through the last days of their lives.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou práci vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne

13. 1. 2023

podpis autora-diplomanta

Kovářiková

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: BARBORA KOVÁŘIKOVÁ

datum narození: 24. 9. 1996

akademický rok / semestr: ZS 2022/2023

obor: ARCHITEKTURA A URBANISMUS

ústav: ÚSTAV NAVRHOVÁNÍ II 15128

vedoucí diplomové práce: ING. ARCH. JOSEF MÁDR

téma diplomové práce: HOSPIC NA VELEHRADĚ
viz přihláška na DP

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE JE NÁVRH LŮŽKOVÉHO HOSPICE NA VELEHRADĚ V AREÁLU

STOJANOVA, KTERÝ BUDE PŘÍSTUPNÝ JAK Z ULICE, TAK ZE DVORA STOJANOVA.

CÍLEM PRÁCE JE NAVRHNOUT JEDINEČNÉ PROSTORY PRO PROVOZOVÁNÍ HOSPICOVÉ PALIATIVNÍ PÉČE A VYTVOŘENÍ NOVÉHO PROSTORU, KTERÝ BY DOPROVAŽEL PACIENTY A JEJICH BLÍZKÉ 2/ V JEJICH NEJTEŽŠÍCH DNECH NA ZÁVĚRY PACIENTOVA ŽIVOTA.

Pro AU/ součástí zadání bude jasně a konkrétně specifikovaný stavební program

Pro D/ součástí zadání budou jasně a konkrétně specifikované jednotlivé fáze projektu, které jsou nezbytnou součástí řešení

LŮŽKOVÁ ČÁST PACIENTŮ S HYGIENICKÝM ZÁZEMÍM, SPOLEČNÉ PROSTORY, ZÁZEMÍ ZDRAVOTNICKÉHO

A NEZDRAVOTNICKÉHO PERSONÁLU, KAPLE, ROZLUČOVACÍ MÍSTNOST, TECHNICKÉ ZÁZEMÍ, SKLADY

SOUČÁSTÍ ŘEŠENÍ BUDE I ZAHRADA S NÁPOJENÍM NA DVŮR STOJANOVA A JEHO SKLEPY

A PŘÍPADNĚ PŘOLNUTÍ NĚKTERÝCH SLUŽEB S BUDOUCÍM DOMOVEM PRO SENIORY.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

SITUACE ŠIRŠÍCH VZTAHŮ M 1:5000, ARCHITEKTONICKÁ SITUACE M 1:500

PŮDORYSY, ŘEZY, POHLEDY M 1:200, DETAIL FASÁDY A NÁVAZNOSTI NA TERÉN M 1:20

VIZUALIZACE INTERIÉRU MIN. 2, VIZUALIZACE EXTERIÉRU MIN. 3

TEXTOVÁ ČÁST

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

FYZICKÝ MODEL M 1:500

2x PORTFOLIO FORMÁTU A4

PLACHTA VE FORMÁTU 4x A1 (viz dokument „VÝSTAVNÍ PLAKÁTY DIPLOMOVÉ PRÁCE“)

KONKRÉTNÍ ZADÁNÍ STAVEBNÍHO PROGRAMU A MĚŘÍTKA JEDNOTLIVÝCH VÝKRESŮ

MOHOU BÝT PO ODSOUHLASENÍ VEDOUČÍM PRÁCE UPRAVENA.

Datum a podpis studenta

3.10.2022 *Kovářiková*

Datum a podpis vedoucího DP

3.10.2022 *Mádr*

Datum a podpis děkana FA ČVUT

10.10.2022 *Štěrba*

registrováno studijním oddělením dne

3.10.2022 *Kovářiková*

Kovářiková

Zdroje:

Knihy a publikace:

- SVOBODOVÁ, Viola. Ať před zraky mám život: svědectví z hospice. V Uhřetěchách: Doron, 2021. Svědectví (Doron). ISBN 978-80-7297-230-2.
- BEZDĚČKA, Pavel, RAŠTICOVÁ, Blanka, Miloslav POJSL a Jiří ČOUPEK, ed. Velehrad: dějiny obce. Velehrad: Obec Velehrad, 2006. ISBN 80-239-7490-4.
- Čaňová, K. Projekt založení dětského mobilního hospice na Rožnovsku. diplomová práce, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2021.
- Soljaková, L. Problematika vnímání smrti a umírání z pohledu uživatelů sociální služby domov pro seniory. bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta - Ústav sociální práce, červen 2019.

Mapy:

- Obec Velehrad | Územní plán obce. Úvod | Obec Velehrad [online]. Copyright © 2022 Obec Velehrad, [cit. 01.08.2022]. Dostupné z: <https://www.velehrad.cz/uzemni-plan-obce>
- Zlínský - mapy | Kurzy.cz. Města a obce v ČR - vyhledávání firem a osob na adrese, zajímavosti - Města a obce | Kurzy.cz [online]. Copyright © 2000 [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: <https://regiony.kurzy.cz/kraj/zlinsky/mapy/>
- Prohlížení - Národní geoportál INSPIRE. [online]. Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map?openNode=Orthoimagery&keywordList=inspire>
- Geoprohlížeč. Document Moved [online]. Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

Web:

- terminální stádium nemoci » Linkos.cz. Linkos: Česká onkologická společnost České lékařské společnosti J. E. Purkyně » Linkos.cz [online]. Copyright © 2022 ČOS ČLS JEP [cit. 01.08.2022]. Dostupné z: <https://www.linkos.cz/slovnicek/terminalni-stadium/>
- Cesta domů – poskytujeme odbornou péči umírajícím a jejich blízkým. Cesta domů – poskytujeme odbornou péči umírajícím a jejich blízkým [online]. Dostupné z: <https://www.cestadomu.cz/>
- European Association for Palliative Care, EAPC – Main website for the European Association for Palliative Care. European Association for Palliative Care, EAPC – Main website for the European Association for Palliative Care [online]. Copyright © EAPC [cit. 01.08.2022]. Dostupné z: <https://www.eapcnet.eu/>
- ANALÝZA: Demografické stárnutí ČR podle výsledků projekce, 2020. demografie.info. http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=824 (accessed May 08, 2022).
- Standardy – Ministerstvo zdravotnictví. Ministerstvo zdravotnictví [online]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/tiskove-centrum-mz/paliativni-pece-v-nemocnicich-ma-sve-standardy/>
- Umírání.cz | informační portál pro nemocné, pečující a pozůstalé. Umírání.cz | informační portál pro nemocné, pečující a pozůstalé [online]. Dostupné z: <https://www.umirani.cz/>
- Dělníci smrti | Stream. Internetová televize, filmy, seriály a videa online zdarma | Stream [online]. Copyright © 1996 [cit. 27.07.2022]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/delnici-smrti>
- PHARMANEWS | Odborné konference pro farmaceutické asistenty, lékárníky a sestry. PHARMANEWS | Odborné konference pro farmaceutické asistenty, lékárníky a sestry [online]. Dostupné z: <https://www.pharmanews.cz/clanek/odkud-se-vzala-paliativni-pece/>

- Nikdo neví, co bude s opuštěnými budovami v Salašské ulici na Velehradě - Slovácký deník. Slovácký deník - informace, které jsou vám nejbližší [online]. Copyright © [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: https://slovacky.denik.cz/zpravy_region/nikdo-nevi-co-bude-s-opustenymi-budovami-v-salasske-ulici-na-velehrade-20160613.html
- Obec Velehrad | Základní informace. Úvod | Obec Velehrad [online]. Copyright © 2022 Obec Velehrad, [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: <https://www.velehrad.cz/zakladni-informace>
- Vybavení nemocnic | Indubia. Indubia | Váš partner ve zdravotnictví. [online]. Copyright © 2022 [cit. 19.08.2022]. Dostupné z: <https://www.indubia.cz/produkty/vybaveni-nemocnic/>
- Transformace pobytových sociálních služeb - DZP Velehrad, Salašská ppt stáhnout. SlidePlayer - Nahrávejte a Sdílejte své PowerPoint prezentace [online]. Copyright © 2022 SlidePlayer.cz Inc. [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: <https://slideplayer.cz/slide/1936135/>
- Co je to paliativní péče. Centrum paliativní péče [online]. Dostupné z: <https://paliativnicentrum.cz/paliativni-pece>
- Asociace Hospicu.cz - Home. Asociace Hospicu.cz - Home [online]. Copyright © 2010 všechna práva vyhrazena [cit. 19.08.2022]. Dostupné z: <https://asociacehospicu.cz/>
- poutní a exerciční dům Stojanov. poutní a exerciční dům Stojanov [online]. Copyright © 2014 POUTNÍ A EXERCIČNÍ DŮM STOJANOV. Všechna práva vyhrazena. [cit. 08.08.2022]. Dostupné z: <http://www.stojanov.cz/historie-stojanova.html>
- Velehrad – generální dům - Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje. Hlavní strana - Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje [online]. Dostupné z: <https://cyrilky.com/velehrad-klastar/>
- Hospice Djursland, Landscape - Projects - C.F. Møller. C.F. Møller [online]. Dostupné z: <https://www.cfmoller.com/p/hospice-djursland-landscape-i2446.html>

Osobní prohlídky:

- konzultace s Mgr. Zuzanou Venturovou a personálem hospicu Citadela ve Valašském Meziříčí
- návštěva pozemku a stávajícího areálu
- konzultace krajinářské části s Ing. Kateřinou Gajdošovou

Fotodokumentace:

- vlastní fotografie, říjen 2021

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji mým vedoucím Ing. arch. Josefovi Mádrovi a Ing. arch. Štěpánovi Tomšovi za všechny konzultace, veškeré zodpovězené dotazy a počmrkané výkresy s nápisy o-óóó. Děkuji za jejich lidský a přátelský přístup. Pomohli mi se nakopnout, dodali mi odvalu a naučili mě spoustu přínosných věcí. Děkuji za jejich ateliér, ve kterém panovala vždy přátelská atmosféra a byla radost do něj docházet.

Děkuji mé milované rodině za to, že tu vždy byli pro mě a za jejich pevné nervy.

Děkuji mé nejlepší kamarádce Dorotce, která pro mě byla a je velkou podporou a vždy našla důvod k oslavě.

Děkuji, že mi škola dala do života Elišku se kterou žádné utrpení nebylo utrpením, ale nekončícím smíchem a že mi vždy dokázala pomoci. Děkuji Doris za nezapomenutelného pejska na vizualizaci. Děkuji Terezce a Ninulce, že mám na co vzpomínat.

Děkuji Marušce, díky které jsem neumřela ty poslední dny nad diplomkou hladu.

A v neposlední řadě děkuji mé zesnulé babičce Františce za to, že mi ukázala, že proces odcházení není jen čas smutnění z obav, že zubatá už je za dveřmi. Naše poslední společné dny mi byly velkou inspirací pro téma mé závěrečné práce a důkazem, že odchod blízkého člověka může být i krásný a intenzivní prožitek.

